

T.C.
AYDIN ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

SPOR LİSESİNDE ÖĞRENİM GÖREN ÖĞRENCİLERİN
ZORBALIK EĞİLİMLERİ VE ZORBALIK İLE BAŞ
ETMEDE SPORUN ROLÜ (AYDIN İLİ ÖRNEĞİ)

Aybüke YILDIRIM
YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Prof. Dr. Burçin ÖLÇÜCÜ

AYDIN-2022

KABUL VE ONAY SAYFASI

T.C. Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı çerçevesinde Aybüke YILDIRIM tarafından hazırlanan “Spor Lisesinde Öğrenim Gören Öğrencilerin Zorbalık Eğilimleri Ve Zorbalık İle Baş Etmede Sporun Rolü(Aydın İli Örneği)” başlıklı tez, aşağıdaki jüri tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi: 24/01/2022

Üye (T.D.)	Prof. Dr. Burçin Ölçücü	Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi Rekreasyon A.B.D.
Üye	Doç. Dr. Yasin Yıldız	Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi Rekreasyon A.B.D.
Üye	Prof. Dr. Akın Çelik	Trabzon Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi Spor Yönetim Bilimleri A.B.D.

ONAY:

Bu tez Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca yukarıdaki jüri tarafından uygun görülmüş ve Sağlık Bilimleri Enstitüsünün ..... tarih ve ..... sayılı oturumunda alınan ..... nolu Yönetim Kurulu kararıyla kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Süleyman AYPAK

Enstitü Müdürü

TEŞEKKÜR

Yüksek Lisans tez çalışmamda ilgi, yardım ve hoşgörüsünü esirgemeyen danışmanım Prof. Dr. BURÇİN ÖLÇÜCÜ'ye çok teşekkür ederim. Ayrıca bana her konuda yardımcı olan ve desteğini esirgemeyen Doç. Dr. Yasin Yıldız'a teşekkürü bir borç bilirim.

Tez çalışmam süresince gösterdiği sabır, özveri ve destekleri için Sevgi Yıldırım ve Özey Yıldırım'a ayrıca teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY SAYFASI.....	i
TEŞEKKÜR	ii
İÇİNDEKİLER.....	iii
TABLolar DİZİNİ.....	v
ÖZET	vi
ABSTRACT	viii
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Problemin Tanımı ve Önemi	2
1.2. Araştırmanın Amacı	3
1.3. Araştırmanın Hipotezleri	3
2. GENEL BİLGİLER.....	4
2.1. Spor Kavramı ve Önemi	4
2.2. Spor Liseleri ve Tarihsel Gelişimi.....	7
2.2.1. Spor Liselerine Giriş Koşulları.....	8
2.2.3. Spor Liselerinde Verilen Derslerin Genel Özellikleri	10
2.3. Zorbalık Kavramı	11
2.3.1. Zorbalık Türleri	12
2.3.1.1. Akran Zorbalığı ve Özellikleri	12
2.3.1.2. Akran Zorbalığının Nedenleri	14
2.3.1.3. Akran Zorbalığı Yapan Bireyin Özellikleri.....	16
2.3.1.4. Akran Zorbalığına Uğrayan Bireyin Özellikleri.....	17
2.3.1.5. Akran Zorbalığının Sonuçları.....	18
2.3.2. Siber Zorbalık ve Özellikleri	19

2.3.2.1. Siber Zorbalık Türleri	22
2.3.2.2. Siber Zorbalığın Nedenleri	23
2.3.2.3. Siber Zorbalık Araçları	24
2.3.2.4. Siber Zorbalığın Sonuçları.....	25
2.4. Zorbalık İle Baş Etmede Kullanılan Yöntemler	26
2.5. Konu İle İlgili Yapılan Araştırmalar	28
3. YÖNTEM	34
3.1. Araştırmanın Modeli	34
3.2. Evren ve Örneklem	34
3.3. Verilerin Toplanması	34
3.4. Veri Toplama Araçları.....	34
3.4.1. Kişisel Bilgi Formu	35
3.4.2. Zorbalık Eğilimi Ölçeği.....	35
3.4.3. Zorbalıkla Baş Etme Ölçeği	35
3.5. Bağımlı/Bağımsız Değişkenler.....	36
3.5.1. Bağımlı Değişkenler	36
3.5.2. Bağımsız Değişkenler.....	36
3.6. İstatistiksel Yöntemler.....	36
4. BULGULAR	37
5. TARTIŞMA VE SONUÇ.....	50
6. SONUÇ VE ÖNERİLER	55
7. EKLER	56
Ek 1. Etik Kurul Onay Formu	56
KAYNAKÇA	57
BİLİMSEL ETİK BEYANI	69
ÖZ GEÇMİŞ.....	70

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1. Spor Liseleri Ders Müfredatındaki Alan Dersleri	10
Tablo 2. Spor Liseleri Ders Müfredatında Yer Alan Ortak Dersler	11
Tablo 3. Akran Zorbalığı Türleri	13
Tablo 4. Siber Zorbalık Ve Geleneksel Zorbalık Arasındaki Farklılıklar	21
Tablo 5. Demografik Değişkenler	37
Tablo 6. Katılımcıların Zorbalık Eğilim Düzeyleri Ve Zorbalıkla Baş Etme Düzeylerine İlişkin Tanımlayıcı Değerler.....	38
Tablo 7. Ölçeklere İlişkin Normallik Analizi Sonuçları.....	39
Tablo 8. Spor Lisesi Öğrencilerinin Zorbalık Eğilimi İle Cinsiyet Değişkeni Arasında Yapılan Man Witney U Testi Sonuçları	39
Tablo 9. Spor Lisesi Öğrencilerinin Zorbalık Eğilimi İle Yaş Değişkeni Arasında Yapılan Kruskal Wallis H Testi Sonuçları.....	40
Tablo 10. Spor Lisesi Öğrencilerinin Zorbalık Eğilimi İle Sınıf Değişkeni Arasında Yapılan Kruskal Wallis H Testi Sonuçları	41
Tablo 11. Zorbalık Eğilimi İle Spor Yapma Sıklığı Değişkeni Arasında Yapılan Kruskal Wallis H Testi Sonuçları	42
Tablo 12. Spor Lisesi Öğrencilerinin Zorbalık Eğilimi İle Spor Geçmişi Değişkeni Arasında Yapılan Kruskal Wallis H Testi Sonuçları.....	43
Tablo 13. Spor Lisesi Öğrencilerinin Zorbalıkla Baş Etme İle Cinsiyet Değişkeni Arasında Yapılan Man Witney U Testi Sonuçları	44
Tablo 14. Spor Lisesi Öğrencilerinin Zorbalıkla Baş Etme İle Yaş Değişkeni Arasında Yapılan Kruskal Wallis H Testi Sonuçları	45
Tablo 15. Spor Lisesi Öğrencilerinin Zorbalıkla Baş Etme İle Sınıf Değişkeni Arasında Yapılan Kruskal Wallis H Testi Sonuçları	46
Tablo 16. Spor Lisesi Öğrencilerinin Zorbalıkla Baş Etme İle Spor Yapma Sıklığı Değişkeni Arasında Yapılan Kruskal Wallis H Testi Sonuçları.....	47
Tablo 17. Spor Lisesi Öğrencilerinin Zorbalıkla Baş Etme İle Spor Geçmişi Değişkeni Arasında Yapılan Kruskal Wallis H Testi Sonuçları.....	48
Tablo 18. Değişkenlere Yönelik Spearman Korelasyon Analizi Sonuçları.....	49

ÖZET

SPOR LİSESİNDE ÖĞRENİM GÖREN ÖĞRENCİLERİN ZORBALIK EĞİLİMLERİ VE ZORBALIK İLE BAŞ ETMEDE SPORUN ROLÜ(AYDIN İLİ ÖRNEĞİ)

Yıldırım A. Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Spor Bilimleri Programı, Yüksek Lisans/Doktora Tezi, Aydın, 2021.

Bu araştırmada Spor Lisesinde Öğrenim Gören Öğrencilerinin Zorbalık Eğilimleri ve Zorbalık ile Baş Etmede Sporun Rolünün incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın evrenini 2019-2020 eğitim-öğretim yılında, İncirliova Spor Lisesi'nde öğrenim gören 440 öğrenciden oluşmaktadır. (N=440) Örneklemine ise evreni bilinen örneklem yöntemi ile hesaplanmış olup (N=206) oluşturmuştur. Çalışmanın yürütüleceği okul seçiminde tipik durum örnekleme yönteminden yararlanılmıştır. Araştırmanın örneklemini seçkisiz örnekleme yöntemlerinden basit seçkisiz örnekleme yöntemi ile belirlenmiş bireyler oluşturmuştur.

Anket uygulamaları Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik Kurulu'ndan onay alındıktan ve ilgili kurumlardan izinler alındıktan sonra uygulanmıştır. Anket uygulamaları katılımcılara Google Formlar üzerinden ulaştırılmış olup araştırmaya katılımında gönüllük esas alınmıştır. Toplamda 233 kişiye ulaşılmış olup eksik ya da hatalı görülen 17 form ve aykırı uç değerler analizi sonucu 2 form değerlendirmeye alınmamış ve toplamda 214 form değerlendirmeye alınmıştır. Veri toplama aracı olarak, birinci kısımda araştırmacı tarafından oluşturulan kişisel bilgiler, ikinci kısımda Dölek (2002) tarafından geliştirilen Zorbalık Eğilimi Ölçeği ve üçüncü bölümde Dölek (2002) tarafından geliştirilen Zorbalıkla Baş etme Ölçeği kullanılmıştır.

Bu çalışmada araştırma bulguları, katılımcılardan elde edilen veriler üzerinde doğrultusunda SPSS 25,0 paket programı ile yapılmıştır. Katılımcıların kişisel bilgilerini tespit etmeye yönelik tanımlayıcı istatistikler ve frekans dağılımları hesaplanmıştır. Verilerin normal dağılım göstermediğini belirlemeye yönelik yapılan Kolmogrov Smirnov

testi sonucu parametrik test varsayımlarının sağlanmadığı bunun sonucunda ikili değişkenler için Mann Whitney U ikiden fazla değişkenler için Kruskal Wallis H testi uygulanmıştır. Ayrıca öğrencilerin Zorbalık Eğilimleri ve Zorbalık ile Baş Etme ilişkisi olup olmadığı spearman korelasyon katsayısından (r) yararlanılmıştır. Ayrıca akademik öz yeterlilik ile spora yönelik tutumları arasındaki ilişki Spearman'ın sıralı bağıntısı (rho) ile sınanmıştır.

Katılımcıların zorbalık eğilimleri ile cinsiyet, yaş, sınıf, spor yapma sıklığı, spor deneyimi arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir ($p>0.05$). Zorbalıkla baş etme ile cinsiyet değişkenleri arasında yapılan Man Witney U testi sonucu zorbalığa karşı durma, zorbalığı bildirme bilinci ve tepkisiz kalmama bilinci alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu ($p<0.05$); zorbalık eğilimi düzeyleri ile yaş değişkeni arasında yapılan Man Witney U testi sonucu sadece zorbalığa karşı durma, alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu ($p<0.05$), zorbalık eğilimi düzeyleri ile sınıf değişkenleri arasında yapılan Kruskal Wallis H testi sonucu sadece zorbalığı bildirme bilinci alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu ($p<0.05$); zorbalık eğilimi düzeyleri ile spor yapma sıklığı değişkenleri arasında yapılan Kruskal Wallis H testi sonucu tepkisiz kalmama bilinci ve savunma bilinci alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu ($p<0.05$); zorbalıkla baş etme düzeyleri ile spor geçmişleri arasında yapılan Kruskal Wallis H testi sonucu ölçek toplam ve tüm alt boyutlarda istatistiksel olarak anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir ($p>0.05$).

Sonuç olarak öğrencilerin Zorbalık Eğilim Düzeyleri toplam puanları çok yüksek düzeyde olduğu, Zorbalıkla Baş etme toplam puanlarının ise düşük düzeyde olduğu görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Spor Lisesi, Spor, Zorbalık Eğilimi, Zorbalık, Zorbalıkla Baş Etme.

ABSTRACT

THE TENDENCY OF BULLYING STUDENTS WHO STUDY AT SPORTS HIGH SCHOOL AND THE ROLE OF SPORTS IN COLLECTING WITH BULLYING (AYDIN PROVINCE EXAMPLE)

Yıldırım A. Aydın Adnan Menderes University, Health Sciences Sports Sciences Program, Master/PhD Thesis, Aydın, 2021.

It has been aimed in this study to examine the bullying tendencies of students attending sports high school and the role of sports in coping with bullying. The population of the study consists of 440 students studying at İncirlioğa Sports High School in the 2019-2020 academic year (N=440). The sample, on the other hand, has been calculated with the known sampling method and consists of 206 students (N=206). Typical case sampling method was used in the selection of the school where the study will be conducted. The sample of the study consisted of individuals determined by the simple random sampling method, which is one of the random sampling methods. Survey forms were conducted upon approval from Aydın Adnan Menderes University Institute of Health Sciences Non-Interventional Research Ethics Committee and obtaining permission from the relevant institutions. Survey applications were delivered to the participants via Google Forms and participation in the study was based on voluntariness. The forms were delivered to a total of 233 people and 17 forms that were found to be incomplete or incorrect, and 2 forms were not evaluated as a result of outlier extreme values analysis, a total of 214 forms were evaluated. The personal information scale created by the researcher was used in the first part, the Bullying Tendency Scale developed by Dölek (2002) was used in the second part and the t Bullying Coping Scale developed by Dölek (2002) was used in the third part as a data collection tool.

The research findings in this study were carried out using the SPSS 25.0 package software

in line with the data obtained from the participants. Descriptive statistics and frequency distributions were calculated to determine the personal information of the participants. It was determined that the parametric test assumptions were not met as a result of the Kolmogorov Smirnov test, which was conducted in order to determine whether the data showed a normal distribution and in conclusion Mann Whitney U test was applied for binary variables and Kruskal Wallis H test was applied for more than two variables. In addition, Spearman correlation coefficient (r) was used to determine whether there is a relationship between students' Bullying Tendencies and Coping with Bullying. Moreover, the relationship between academic self-efficacy and attitudes towards sports was tested with Spearman's ordinal relation (ρ).

It is seen that there is no statistically significant difference between the bullying tendencies of the participants and gender, age, class, frequency of doing sports, and sports experience ($p > 0.05$). As a result of the Man Whitney U test performed between coping with bullying and gender variable, it is seen that there is a statistically significant difference in the sub-dimensions of resistance to bullying awareness of reporting bullying and awareness of not being unresponsive ($p < 0.05$); there is a statistically significant difference only in the sub-dimension of resistance to bullying ($p < 0.05$) as a result of the Man Whitney U test performed between the level of bullying tendency and the age variable; there is a statistically significant difference only in the sub-dimension of reporting bullying ($p < 0.05$) as a result of Kruskal Wallis H test performed between bullying tendency levels and class variables; there is a statistically significant difference in the sub-dimensions of non-responsiveness and defensiveness ($p < 0.05$) as a result of the Kruskal Wallis H test performed between the variables of bullying tendency and the frequency of doing sports; there is no statistically significant difference in the total and all sub-dimensions of the scale ($p > 0.05$) as a result of the Kruskal Wallis H test performed between the levels of coping with bullying and their sports history. As a result, it is seen that the total scores of the students' Bullying Tendency Levels are very high, and the total scores of Coping with Bullying are at a low level.

Key Words: Bullying Tendency, Bullying, Coping with Bullying, Sports High School, Sports.

1. GİRİŞ

Spor kavramı, çok eski tarihlere dayanmaktadır. İnsanlık tarihinin ilk temellerine değinmektedir. Spor, toplumsal hayatın önemli, unsurlarından biri olarak açıklanmaktadır. Farklılık oluşan ekonomik koşullar, yoğunlaşan şehirleşme, sanayileşmenin hızlı gelişmesi ve kişilerin kendilerine daha çok serbest zaman arayışı, sağlık unsuru gibi bazı sebeplerden kaynaklı olarak farklı açılara sahip olan sporun bireylerin sosyal hayatlarındaki öneminin ve yerinin zamanla daha da anlaşılır ve önemli olacağı vurgulanmaktadır. Spor faaliyetleri genellikle profesyonel bir gaye için uygulanmış olsa da yaşam kalitesini arttırmayı ve sağlığa ilişkin kişiler aracılığıyla da oldukça çok tayin edilen faaliyetlerden biri olmaktadır (Koruç ve Bayar, 2004). Ölmez'e (2010) göre spor; kişinin psikolojik ve organik sağlığını iyileştiren, toplumsal kavramları kontrol altına alan, zihinsel ve motor becerilerinin belli bir düzeye ulaşmasına destek verem biyolojik pedagojik ve sosyolojik bir olgu olarak tanımlanmaktadır.

Okullarda özellikle akran zorbalığının yaygın olarak gerçekleştiği bilinmektedir (Gökkaya ve Tekinsav-Sütcü, 2020). Akran Zorbalığı (Bullying); şiddet kavramının temelinde bulunan şiddet türlerinden birini karşılamaktadır. Şiddet kavramını bir şemsiye olarak değerlendirirsek akran zorbalığı ve mobbing (yıldıırma) söz konusu şiddet şemsiyesi altında bulunan ve son dönemlerde oldukça sık yaşanan veya duyduğumuz kavramlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Mobbing örgütlerde meydana gelen akran zorbalığı da eğitim kurumlarında meydana gelen ve çocukların kişilik gelişimlerini bunun yanında akademik başarı düzeylerini negatif olarak etkileyen şiddet çeşitlerinden biri olarak bilinmektedir (Gürhan, 2017). Aslan'a (2020) göre, Türkiye'de ve dünyanın birçok yerinde akran zorbalığının lise düzeyinde öğrenim gören öğrenciler arasında yaşandığı ve yaygın bir şekilde görüldüğü söylenmektedir. Akran zorbalığı hem zorbalığı yapan hem de mağdur olan öğrencileri fiziksel ve psikolojik olarak birçok konuda olumsuz olarak etkilemektedir.

Akran zorbalığına neden olan birçok unsur bulunmaktadır. Literatürde yer alan çalışmalarda akran zorbalığına neden olan unsurların başında aile ile ilişkili risk faktörlerinin, ihmal ve istismara maruz kalmanın (Gürhan, 2017; Öztürk, 2019), bunun yanında okulların sahip olduğu demografik özelliklerin geldiği belirtilmektedir (Özkan ve

Çifci, 2010). Akran zorbalığı mağdur olan çocukların yanında eğitim sistemi içinde aileleri ve öğretmenleri de etkileyen bir olgu olarak değerlendirilmektedir (Kapıcı, 2004; Öztürk, 2019). Ergenler ve gençler arasında son yıllarda siber zorbalığın da yaygınlaştığı görülmektedir. Siber zorbalık eylemlerinin internet ve bilgi teknolojilerinden yararlanılarak yapıldığı bilinmekle beraber (Baştürk-Akca ve diğerleri, 2014), ergenler ve gençler arasında internet ve bilgi teknoloji kullanımının yaygınlaşması siber zorbalık eylemlerin de artmasına neden olmaktadır.

Akran zorbalığı sadece mağdur ya da aileler ve öğretmenler açısından değil, aynı zamanda toplumsal yapı açısından da olumsuz bir davranış olarak görülmektedir. Benzer şekilde siber zorbalık eylemleri de toplumun her kesiminden insanı olumsuz yönde etkileyen bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Ergenler ve gençler arasında sıklıkla karşılaşılan akran zorbalığı ve siber zorbalık davranışlarının en aza indirilmesi için alınacak önlemlerin başında psiko-sosyal gelişimi destekleyici aktivitelere katılım sağlanması önemli bir konudur. Bu kapsamda spora katılımın psiko-sosyal gelişimi desteklediği görülmektedir. Literatürde ergenler ve gençler üzerinde yürütülen çalışmalarda da (Pekince, 2012; Rutten ve diğerleri, 2011; Er ve diğerleri, 1999) sosyal etkinliklere katılım ve sporun sosyal gelişim ile ilişkili özelliklerin gelişimine katkı sağladığı belirtilmektedir. Buna karşılık sporla iç içe bir hayata sahip olan spor lisesi öğrencilerinde zorbalık eğiliminin ve zorbalıkla mücadelede kullanılan stratejilerin tetkik edildiği çalışmaların elverişsiz olduğu görülmektedir. Bu nedenle bu dalda yapılan bu çalışmada spor lisesi öğrencilerinin zorbalık eğilimlerinin ve zorbalık ile baş etme sürecinde kullandıkları yöntemlerin belirlenmesi amaçlanmıştır.

1.1. Problemin Tanımı ve Önemi

Son yıllarda ergenler arasında akran zorbalığının arttığı bilinmektedir. Bunun yanında bilgi teknolojilerinin gelişmesi, internet ve akıllı telefon kullanım yaygınlığının artması siber zorbalığın da yaygınlaşmasına neden olmuştur. Zorbalık davranışı başta mağduriyet yaşayan kişiler olmak üzere toplumsal açıdan birçok sorunu da beraberinde getirmektedir. Bu noktada özellikle çocukluk ve ergenlik dönemlerinde zorba davranışların azaltılmasına yönelik tedbirlerin alınması önemli bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bilindiği gibi spora katılım psiko-sosyal gelişimi desteklemekte ve saldırganlık eğilimini

azaltmaktadır. Bu noktada sporla iç içe olan ergenlerin zorbalık eğilimlerinin düşük olması ve zorbalıkla baş etmede etkin yöntemler kullanmaları beklenmektedir. Ancak literatürde yer alan çalışmalarda genellikle ergenlerde zorbalığa maruz kalmanın beraberinde getirdiği olumsuz sonuçlara ve zorbalık eğilimini etkileyen unsurlara değinildiği görülmektedir. Spor yapan ergenlerde zorbalık üzerine yapılan çalışmalar sınırlı olduğu için “Spor lisesi öğrencilerinde zorbalık eğiliminin belirlenmesi ve zorbalık ile baş etmede kullanılan stratejilerin tespit edilmesi” önemli bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Yapılan çalışmada spor lisesi öğrencilerinin zorbalık eğilimlerinin belirlenmesi ve zorbalıkla baş etmede sporun etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır.

1.3. Araştırmanın Hipotezleri

Yapılan bu araştırmanın hipotezleri aşağıdaki gibi belirlenmiştir.

1. Spor Lisesi öğrencilerinin ilgilendikleri spor dallarına göre zorbalık eğilimlerinde anlamlı farklılık vardır.
2. Spor Lisesi öğrencilerinin cinsiyet değişkenine göre zorbalık eğilimlerinde anlamlı farklılık vardır.
3. Spor Lisesi öğrencilerinin yaş gruplarına göre zorbalık eğilimlerinde anlamlı farklılık vardır.
4. Spor Lisesi öğrencilerinin öğrenim gördükleri sınıf düzeyine göre zorbalık eğilimlerinde anlamlı farklılık vardır.
5. Spor Lisesi öğrencilerinin ilgilendikleri spor dallarına göre zorbalık ile baş etme biçimlerinde anlamlı farklılık vardır.
6. Spor Lisesi öğrencilerinin cinsiyet değişkenine göre zorbalık ile baş etme biçimlerinde anlamlı farklılık vardır.
7. Spor Lisesi öğrencilerinin yaş gruplarına göre zorbalık ile baş etme biçimlerinde anlamlı farklılık vardır.
8. Spor Lisesi öğrencilerinin öğrenim gördükleri sınıf düzeyine göre zorbalık ile baş

etme biçimlerinde anlamlı farklılık vardır.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Spor Kavramı ve Önemi

Spor kavramının tarihi Latince’de Desport veya Disportare sözcüklerine değinmektedir. 17. Yüzyıllarda bu sözcüklerin başı değışime uğramış ve sport kavramı meydana gelmiştir. Günümüzde spor denildiğinde akla ilk gelen koşmak, yürümek ya da maç gibi unsurlar gelmektedir. Ancak spor sadece koşu, yürüyüş ya da karşılaşmadan ibaret olmadığı bilinmektedir (Heper, 2012; Özdenk, 2018). Ramazanoğlu ve diğerlerine (2005) göre spor; kişilerin kaliteli vakit geçirmek, sağlıklı bir bedene sahip olmak ve mücadele etmek adına bazı kurallar kapsamında bilinçli ve bireysel arzuları ile gerçekleştirdiği hareketlerin bütünü olarak düşünülmektedir.

Türk Dil Kurumu Sözlüğündeki tanıma göre spor; toplum veya kişisel yapılan, genellikle bir karşılaşmaya dayanan, birtakım kurallar kapsamında gerçekleştirilen fiziksel etkinliklerin tümü olarak tanımlanmaktadır. Başka bir tanıma göre spor kavramı, özel birtakım materyallerle ve belirli bir alan çerçevesinde, planlı bir sürede rekor kaygısı bir mücadeleye değinen fiziksel faaliyetlerin tümü olarak yapılmıştır. Felsefi anlamda incelendiğinde spor, sporun temelini irdeleyen, spor adaleti, kavramlarını spor felsefesi ve bilimleri olarak yeniden bir yorum yaparak aydınlatan bilgi alanı olarak bilinmektedir. Sosyoloji bakımından spor, çeşitli bilim dalları ve bazı kuramlar ile birlikte sporda sosyal davranış ve toplumsal yapı çeşitleri ile sporun topluma yönelik yansımalarını incelemektedir (Heper, 2012). Çağımızda spor kavramı bireylerin yoğun olarak dâhil olduğu, bu çerçevede bireylerin vazgeçemeyeceği, yok sayamayacağı ve kesintiye uğratamayacağı etkinlikler olarak düşünülmektedir (Sunay, 2003).

Spor kavramının sahip olduğu bazı özellikler bulunmaktadır. Spor kavramının temel özellikleri aşağıdaki gibi sıralanmaktadır;

- Spor, boş zaman değerlendirme etkinliğidir.
- Spor, kişilerde takım olarak çalışma arzusunu kuvvetlendiren bir faaliyettir.

- Spor, kişilerde popülarite sağlamaktadır.
- Spor etkinlikleri, pratik zekâ gelişimine destek veren bir unsurdur.
- Spor, bireylerde kazanma güdüsünü arttıran ve kişiyi düzenli olarak sistematik bir şekilde çalışmaya iten iyi bir uyarıcıdır.
- Spor, neticesinde sporcuya tapınmaya kadar değinen bir kas kuvvetidir.
- Spor, kişilerde saldırganlık dürtülerini kontrol altına alan bir güçtür.
- Spor etkinlikleri, sosyolojik bir detay ve sağlıklı bir toplumsallaşma unsurudur.
- Spor, siyaseti de içine dâhil eden bir faktördür.
- Spor, toplumun sakinleşmesine yarar sağlayan bir araçtır.
- Spor, neticelendiğinde kişi ödüllendiren bir faaliyettir.
- Sonucunda bireyi ödüllendiren bir faaliyettir (Dever, 2010).

Spora katılım insan sağlığı açısından oldukça önemlidir. Spora katılımın genel sağlık açısından yararları aşağıdaki gibi sıralanmaktadır;

- Yaşamımız süresince bedenimizin ağırlığını taşıyan ve hareket becerilerimizin gerçekleşmesini sağlayan kasların gelişim ve işlevi fiziksel aktiviteler ve spor faaliyetleri ile sağlanmaktadır. Kasların bütün işlevsel gelişimini arttırmaktadır.

- Spor ve fiziksel faaliyetler kalbimizin anatomik yapısına ve kan dolaşım sistemine önemli ölçüde fayda sağlamaktadır. Kalp atım sayısı incelendiğinde, düzenli spor yapan bireylerin kalp atım sayılarının 40-60 arasında hesaplanırken, spor yapmayan sedanter bireyler bu sayım 72-85 arasında farklılık göstermektedir. Bunun nedeni de söz konusu sayım sporcuların daha güçlü kas ve büyük kalp yapısına sahip olmasından kaynaklanmaktadır. Bugün spor sadece boş zaman değerlendirme aktivitesi değil aynı zamanda sağlıklı bir birey olmak ve zinde kalmak adına da hayatın getirdiği zorunlu aktiviteler arasında yer almaktadır. Nabzın düzenlenmesi, oksijen borçlanması spor yapmayan grubun dezavantajlarının çok fazla olduğu açıklanmaktadır.

- Spor etkinlikleri yapan kişilerde spor yapmayan kişiler arasında solunum sistemi ve solunum sorunlarına yönelik farklılıklar meydana gelmektedir.

- Fiziksel egzersiz yapan bireylerin bedensel dayanıklılıklarının gelişimi açısından oldukça önem arz etmektedir. Diğer önemli faktör ise genler ile ilgilidir olmaktadır.

Dayanıklılık düzeyi artarken yorgunluğa karşı da güçlenmektedir.

- Spor etkinlikleri çabukluğun ve hızın arttırılmasına fayda sağlamaktadır. Çabukluğun ve hızın artması nedeniyle iş yapma performansını en düzeye taşınmaktadır. Bu kapsamda enerji maliyetinde de azalma gözlenmektedir. Gündelik yaşamda meydana gelen güçlüklerle ilişkin dayanıklı olmamızı, fiziksel ve yapısal bakımdan daha az güçlük çekmemizi sağlamaktadır.

- Spor faaliyetleri ve antrenmanlar ile nöromüsküler ve sinir sistemi hızla uyarılarak düzenlenmesine yardımcı olur. Refleks gelişimi artış gösterir.

- Spor kişinin cinsel yaşamına, hormonal yapısı ve üreme durumuna olumlu katkı sağlayan iyi bir aracı rol üstlenmektedir (Açak, 2006).

Spor faaliyetlerine katılımın psikolojik yapı üzerinde pek çok faydası olduğu bilinmektedir. Literatür kapsamında mevcut araştırma sonuçları da spora katılımın psikolojik olarak pek çok sağlık problemini önlemede ya da azaltmada yararlı sonuçlar verdiği fikrini desteklemektedir (Ströhle, 2009; Sabiston ve diğerleri, 2013; Donaldson ve Ronan, 2006). Buna paralel olarak sportif etkilere dahil olmanın toplumsal açıdan birçok faydasının yer almasının yanında literatürde sporun toplumsal yararları aşağıdaki biçimde açıklanmaktadır;

- Kişi sporda aktif bir biçimde yer almaktadır. Fakat hayat tarzında ve gelir seviyesinde herhangi bir artış olmaksızın bir yapı meydana getirirse yatay hareketlilik sağlar. Söz gelimi; öğrenim gören bir öğrencinin okuldaki basketbol takımında yer alması söylenebilir.

- Spor ile birlikte kişinin gelir düzeyinde, yaşam biçimi ve statüsünde değişiklik söz konusu olursa dikey hareketlilik gerçekleşmektedir. Örneğin; bir sporcunun yaptığı spor dalında profesyonelleşerek antrenör ya da hakem pozisyonuna yükselmesi söylenebilir.

- Kişinin spor kimliği ile birlikte bir transfer ile karşılaşmayla coğrafi konumda değişim yaşanıyorsa coğrafi hareketlilik sağlanmaktadır.

- İş gereği yaşam koşulları farklılığa uğramadan ekstra olarak sportif bir faaliyette bulunuyorsa kişi tamamlayıcı statü elde etmektedir. Branş temsilcisi, kulüp başkanı, federasyon başkanı ve yönetici gibi örnek verilebilir.

- Beden eğitimi, oyun ve spor faaliyetleri, kişinin ruhsal ve fiziksel yapısını

güçlendirerek ve sağlam bir iradenin yanında takım çalışmalarını ve dayanışmayı da sağlayarak, kişinin toplumsallaşmasına destek verilmektedir (Açak, 2006).

2.2. Spor Liseleri ve Tarihsel Gelişimi

Milli Eğitim Bakanlığı, Orta Öğretim kurumları Genel Müdürlüğü'nün 24.08.2004 tarih ve 8260 sayılı emirleri kapsamında Türkiye'de Beden Eğitimi ve Spor'da ana bilgi ve becerilerin kazanımları, ilgi ve becerileri kapsamında eğitim-öğretim almaları ve alanlarına ilişkin dünyada yer alan gelişme ve haberleri takip ederek, Türk sporunu ileriye taşıyacak ve temsil edebilecek genç ve başarılı sporcuların yetiştirilmesi gayesiyle 2004-2005 eğitim ve öğretim yıllarında Erzurum, Malatya, Uşak ve Sivas illeri olmak üzere 4 şehirde Spor liseleri eğitime kazandırılmıştır. 2005-2006 yıllarında da Trabzon, Eskişehir ve Elâzığ illerinde açılmış buna takiben 2006-2007 yıllarında Denizli, Bursa ve İstanbul'da eğitime sunulacak sayıları 10 yükseltilmiştir. Ardından Milli Eğitim Bakanlığı, Orta Öğretim kurumları Genel Müdürlüğü'nün 14.06.2007 tarih ve 6567 sayılı emirleri çerçevesinde; Antalya Spor Lisesi ve 26.06.2007 tarih ve 6970 sayılı emirleri çerçevesinde; Mersin Spor Lisesi ve 24.05.2007 tarih ve 5831 sayılı genelge ile Karabük Spor Lisesinin açılmasına karar verilmiştir (Karapınar, 2007).

2009-2010 eğitim ve öğretim yılından 9'uncu sınıftan itibaren spor liseleri güzel sanatlar alanında eğitim vermekte olan eğitim kurumları ile birleşerek ve "Güzel Sanatlar ve Spor Lisesi" olarak simi değiştirilmiştir. Güzel Sanatlar ve Spor Liseleri Anadolu Lisesi statüsünde eğitimlerine devam etmiş ve geceli, yatılı, karma ya da gündüzlü olarak varlığını sürdürmüştür (Ayaydın, 2011). Resmi Mevzuatta spor liselerinin genel gayeleri 01.02.2005 tarih ve 25714 sayılı resmî gazetede yayınlanan "Milli Eğitim Bakanlığı Spor Liseleri Yönetmeliği'nin 5. maddesinde belirtilmiştir. Bu yönetmelik kapsamında da Türkiye'de spor liselerinin genel amaçları şu biçimde sıralanmaktadır;

- Öğrencilerin beden eğitimi ve spora yönelik olarak temel bilgi ve becerileri kazanmalarını, ilgi ve yetenekleri doğrultusunda eğitim görmelerini ve başarılı birer sporcu olarak yetiştirilmelerini sağlamak,

- Kendi alanı ile ilgili olarak dünyadaki gelişmeleri takip eden, Türk sporunu geliştirme ve temsil edebilme becerisine sahip gençler yetiştirmek,

- Öğrenciler iş birliği içinde çalışma ve dayanışma alışkanlıkları kazandırmak, buna paralel olarak öğrencilerin takım ruhu ile hareket etmelerini sağlamak,

- Sporun centilmenlik ve disiplin özelliklerini iyi özümsemiş örnek bireyler yetiştirmek,
- Öğrencilerin beden eğitimi ve spor ile ilgili bir üst eğitim kademelerine hazırlanmalarını sağlamak,
- Öğrencilerin spor alanında araştırmalara yönelmelerini sağlamak, bunun yanında spor alanındaki yetenekleri doğrultusunda uygulama yapabilecek düzeye gelmelerini sağlamaktır (mevzuat.meb.gov.tr).

Bu bilgilerden de yola çıkarak spor liselerinin amaçlarına ek olarak spor liselerinin öğrenci yetiştirme konusunda bazı hedefleri bulunmaktadır. Bu hedeflerinin başında modern bir bakış açısı içerisinde bilgiye nasıl ulaşacağını bilen ve ulaştığı bilgiyi kullanma kapasitesine sahip, kişide istendik yönde davranışların kalıcı olarak geliştirildiği, davranışlarında örnek olan, Atatürk ilke ve inkılaplarına bağlı, vatan ve millet sevgisi bilinci ile dolu, ahlaklı, sporu bir uğraş olarak görmekten ziyade bir felsefe kabul eden bireyler yetiştirmektir. Aynı zamanda Spor liseleri yabancı dili ve teknolojiyi kullanabilen, sözlü ve yazılı iletişim becerileri yüksek, Türkçe'yi iyi kullanabilen, kendini iyi ifade edebilen, üretken ve kendini geliştiren, toplumun sorunlarına karşı duyarlı, teknoloji ve bilimi bilen, yeniliklere açık, çalışma ve dayanışma alışkanlığı olan ve takım ruhu bilinciyle hareket eden sahip bireyler yetiştirmektir. Öğrencilerin eğitim kademelerinin bir üstüne hazırlanmalarını sağlamak, nitelikli, etkili, modern, laik, sosyal ve demokratik kişiler yetiştirmek de spor liselerinin temel amaçlarındandır (Ayaydın, 2009).

Türkiye'de beden eğitimi ve sporla ilgili eğitim veren yükseköğretim kurumlarında eğitim hakkı kazanan spor lisesi öğrencilerinin diğer liselerden mezun olan öğrencilere göre daha az sayıda oldukları gözlenmektedir. Yapılan çalışmalara göre spor lisesi mezunu öğrencilerin spor eğitimi veren yükseköğretim kurumlarında eğitim hakkı kazanma oranları %13 düzeyindedir. Bu durum spor liselerinin amaç ve hedefleri doğrultusunda eğitim vermekten uzak bir görüntü sergilediklerini göstermektedir (Kılıçaslan, 2015).

2.2.1. Spor Liselerine Giriş Koşulları

Spor liselerine girişte özel yetenek gerektiren sınavları uygulanmaktadır (Altındaş, 2009). Bunun yanında Milli Eğitim Bakanlığı Spor Liseleri Yönetmeliği'nin 8.

Maddesinde aşağıdaki gibi belirtilmiştir.

- Başvuruda bulunan kişi en az ortaokul mezunu olmalıdır.
- Başvuruda bulunan kişinin beden eğitimi ve spor dersine ait not ortalamaları 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflardaki en az 4,00 olmalıdır. Bu durumdan T¼rkiye’de ve Kuzey Kıbrıs T¼rk Cumhuriyeti’nde ¼ęrenim g¼ren ¼ęrenciler için uygulanmaktadır.

• 8. Sınıfa kadar eğitim ¼ęretimlerini yurt dışında tamamlamış olan ¼ęrencilerin spor liselerine başvurabilmeleri için son beş yıla ait beden eğitimi ve spor derslerinin not ortalamalarının 4,00 olması gereklidir.

• Başvuruda bulunabilmek için adayların beden eğitimi ve spor yapmalarına engel olmadığını belirten sağlık raporu almaları gerekmektedir.

• Yukarıda belirtilen kriterleri sağlayan adaylara ilköğretim kurumları tarafından ¼ęrencilerin notlarını g¼steren not d¼k¼m çizelgeleri hazırlanır daha sonra spor liseleri tarafından da başvuru yapan aday ¼ęrenciye ait giriş belgeleri ve aday listeleri hazırlanır. Sınava y¼nelik başvurular ve sınav tarihleri daha ¼nce bakanlık tarafından belirlenen tarihlere uygun olarak gerçekleştirilir (mevzuat.meb.gov.tr).

Spor lisesine başvuru yapacak olan aday için spor lisesi web sitesi aracılığı ile sınav başvuru ve uygulama kriterleri ile ilgili olarak ilana yer vermektedir. Spor lisesine aday başvuruları eğitim d¼neminin tamamlanmasının hemen ardından başlayarak temmuz ayının ¼¼nc¼ haftasının son iş g¼n¼ne kadar s¼rd¼r¼lmektedir. Adaylara ilişkin hazırlanan ¼zel yetenek sınavlarında genellikle ¼ęrencilerin çabukluk, çeviklik, kuvvet ve diğer kondisyonel niteliklerini test etmeyi hedefleyen testler gerçekleştirilmektedir. Spor liselerine başvuru b¼t¼n ¼lke kapsamında açık olup tercih edilen spor lisesi kapsamında il sınırlandırması bulunmamaktadır (akıcı, 2010).

Spor liselerinin ¼ęretim programına y¼nelik genel bilgiler Milli Eğitim Bakanlığı Spor Liseleri Y¼netmelięi’nin 12-13’¼nc¼ maddesinde yer almaktadır. Bu iki madde de Bakanlık tarafından uygun g¼r¼len eğitim ve ¼ęretim programı uygulanmakta olup, program yapısında ağırlıklı olarak beden eğitimi ve spor dersleri yer almaktadır. Okulun y¼neleceęi spor dalları çevresel koşullar g¼z ¼n¼nde bulundurularak okul idaresi ve z¼mre ¼ęretmenler kurulunda belirlenir. ¼ęrencilerin ilgi ve yetenekleri g¼z ¼n¼ne alınarak bireysel ve takım sporlarına katılım konusunda ¼ęretmenlerin g¼zetiminde serbest çalışmalara ağırlık verilmektedir. ¼ęrencilerin serbest çalışmalarda okula ait imk¼nlerden

faaydalanabilmeleri için okul yönetimleri gerekli tedbirleri yerine getirmekle yükümlüdür. Öğrenciler ğretmenlerinin rehberlik ve sorumluluklarında yarışmalara, uygulama çalışmalarına, panel, konferans ve diğerk etkinliklere katılım göstermektedir (mevzuat.meb.gov.tr).

2.2.3. Spor Liselerinde Verilen Derslerin Genel zellikleri

Spor liseleri ders müfredatlarında yer alan dersleri üniversitelerin beden eğitimi ve spor yüksekokullarında yer alan dersleri ile paralellik göstermekte olup, söz konusu alan dersleri Tablo 1’de sunulmuştur (Altındaş, 2009).

Tablo 1. Spor Liseleri Ders Müfredatındaki Alan Dersleri

Dersler	9. Sınıf	10. Sınıf	11. Sınıf	12. Sınıf
Temel Spor Eğitimi	4	-	-	-
İnsan Anatomisi	2	-	-	-
Beden Eğitimi Bilimine Giriş	1	-	-	-
Beden Eğitimi ve Spor Tarihi	1	-	-	-
Spor	-	6	6	6
Antrenman Bilgisi	-	2	-	-
Spor Kazalarından Korunma ve İlk Yardım	2	-	-	-
Spor Fizyolojisi	-	-	2	-
Spor Masajı	-	1	-	-
Spor Tesisleri ve Malzeme Bilgisi	-	1	-	-
Spor Psikolojisi	-	-	2	-
Spor Ve Beslenme	-	-	2	-
Türk Spor Tarihi	-	-	2	-
Özel Alan alışması	-	-	2	2
Spor Yönetimi ve Organizasyonu	-	-	-	2
Spor Sosyolojisi	-	-	-	2
Eğitsel Oyunlar	-	-	-	2
Ritim Eğitimi ve Dans	-	-	-	-
Toplam	10	10	16	16

Spor liselerinin müfredatında yer alan ortak dersler öğrencilerin eğitim hayatları boyunca yükümlü oldukları derslerden oluşmaktadır. Ortak dersler ile öğrencilerin genel kültür düzeylerinin geliştirilmesi, toplumsal sorunlara duyarlı, ekonomik ve soyo-kültürel kalkınmaya katkı sağlama bilinci olan öğrenciler yetiştirilmesi amaçlanmaktadır. Spor liselerinin ders müfredatında yer alan ortak dersler Tablo 2’de sunulmuştur (Altındaş, 2009).

Tablo 2. Spor Liseleri Ders Müfredatında Yer Alan Ortak Dersler

Dersler	9. Sınıf	10. Sınıf	11. Sınıf	12. Sınıf
Dil ve Anlatım	2	2	2	2
Türk Edebiyatı	3	3	3	3
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	1	1	1	1
Tarih	2	2	-	-
T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük	-	-	2	-
Coğrafya	2	2	-	-
Matematik	4	4	-	-
Fizik	2	-	-	-
Kimya	2	-	-	-
Biyoloji	2	-	-	-
Sağlık Bilgisi	-	2	-	-
Felsefe	-	-	2	-
Yabancı Dil	3	3	-	-
Milli Güvenlik Bilgisi	-	1	-	-
Trafik ve İlkyardım	-	-	1	-
Toplam	23	20	11	6

Ortak dersler ve alan derslerinin yanında spor liselerinin 9'uncu sınıflarında seçmeli ders bulunmamaktadır. Seçmeli dersler sadece 10, 11 ve 12'inci sınıfların müfredatını içermektedir. Spor liselerinin 11. Sınıflarında haftada 6 saat, 10. Sınıflarında haftada 3 saat, 12. Sınıfların ise haftada 11 sat seçmeli ders işlenmektedir.

Müfredatta yer alan seçmeli dersler sosyal etkinlik (2 saat), sanat tarihi (2 saat), demokrasi ve insan hakları (1 saat), bilgi ve iletişim teknolojisi (2 saat), proje hazırlama (1 saat), bilgi kuramı (1 saat), girişimcilik (1 saat), seçmeli yabancı dil (2 saat), mantık (2 saat), sosyoloji (2 saat), psikoloji (2 saat), geometri (2 saat), matematik (2 saat), coğrafya (2 saat), tarih (2 saat), beden eğitimi (2 saat), müzik (2 saat) ve resim (2 saat) derslerinden oluşmaktadır (Altındaş, 2009).

2.3. Zorbalık Kavramı

Zorbalık kavramı, güçlü bir insanın kendisinden daha güçsüz olan bir başka insana

yönelik kasıtlı ve bilinçli bir şekilde devamlı olarak uyguladığı zihinsel, fiziksel, psikolojik ya da sosyal zarar verme gayesi güden eylemler ve sözleri kapsayan baskı olarak açıklamaktadır (Gürhan, 2017). Zorbalık kavramını ilk olarak Hinemann öne sürmüştü ve açıklamasını yaptığı bilinmektedir. Gerçekleştirdiği ilk çalışmalarda okul zorbalığını mobbing sözcüğünü kullanarak tanımlayan da Olweus olarak söylenmektedir. Olweus, bu sözcüğün zorbalık içeren davranışları açıklarken yetersiz olduğunu düşünerek üzerine bir sonraki araştırmasında mobbing kavramı yerine bullying kavramını eklediği ve zorbalığı, bir ya da birden çok kişinin bir başka bireye yönelik sürekli olarak uyguladığı olumsuzluk içeren davranış biçimi olarak tanımlamaktadır. Zorbalık davranışları ile ilgili üç unsurun oldukça önemli olduğuna vurgu yapmaktadır. Söz konusu noktalar aşağıdaki gibi sıralanmaktadır;

Kasıtlı Bir Şekilde Zarar Verme: Bir davranışı kötü bir davranış olarak nitelendirilebilmek için yapılan davranışın kasıtlı ve karşıdaki kişiye zarar vermek niyetiyle yapılmış olması gerekmektedir. Bunlar, sözel veya fiziksel sözel biçimde olabilir. Kişiyi bir grupta dışlamak ya da karşı tarafı küçük düşürücü jest, mimikler kullanmak da bu tür davranışlara örnek olarak verilebilmektedir.

Tekrar Etme: gerçekleştirilen olumsuz davranışların birden çok kez (sürekli) uygulandığı anlamını taşımaktadır.

Güç Dengesizliği: zorbalığa uğrayan bireyin kendisini savunmada güçlük yaşadığı durumdur. Bunun nedenleri; zorbanın daha kuvvetli olması, mağdurun kendisini zihinsel veya fiziksel açıdan güçsüz hissetmesi, zorbalığı uygulayan grup ise sayı olarak üstün olmasıdır (Smith ve diğerleri, 1999: 1; akt. Tetik, 2019).

2.3.1. Zorbalık Türleri

Zorbalık kavramına yönelik bakış açısının son yıllarda değiştiği görülmekle beraber (Smith, 2018), literatürde yer alan çalışmalarda günümüzde yaygın olarak görülen zorbalık türlerinin akran zorbalığı ve siber zorbalık olarak ifade edildiği görülmektedir. Bazı çalışmalarda zorbalığının fiziksel ve sözel olarak ortaya çıktığı belirtilmektedir (Jacobsen ve Bauman, 2007). Akran zorbalığı ve siber zorbalık kavramlarına ilişkin bilgiler aşağıda başlıklar halinde açıklanmıştır.

2.3.1.1. Akran Zorbalığı ve Özellikleri

Akran Zorbalığı okul içinde, okul dışında veya okul yolunda yaşanan bir davranış şeklinde ifade edilmektedir. (Gürhan, 2017). Kavramsal açıdan akran zorbalığı; kişinin kendinden daha güçsüz olarak gördüğü kişiyi rahatsız edecek davranışlarda bulunup mağduriyet yaşatmasıdır (Türküm-Çetinler, 2021). Literatürde yer alan çalışmalar incelendiği zaman akran zorbalığının özellikle okullarda oldukça yaygın karşılaşılan bir sorun olduğu görülmektedir (Woods ve Wolke, 2003; Solberg ve Olweus, 2003). Akran zorbalığı denildiği zaman genellikle akla ilk gelen zorbalık türü fiziksel zorbalıktır. Buna karşılık akran zorbalığı oldukça farklı şekillerde gerçekleşebilmektedir. Akran zorbalığı türleri Tablo 1’de açıklanmıştır (Uzun, 2021).

Tablo 3. Akran Zorbalığı Türleri

Zorbalık Türleri	Zorbalık Özellikleri
Fiziksel zorbalık	Mağdura fiziksel zarar verme (tekme ve tokat atma yumruklama, saç çekme, itme, bedensel alay etme ve eşyaya kasten zarar verme vb.).
Sözel zorbalık	Mağdura sözlü zarar verme (lakap takma, küfür, tehdit; dedikodu yapma, etnik kökeni ile dalga geçme vb.).
Duygusal zorbalık	Mağdura psikolojik şiddet uygulama (arkadaş grubundan dışlama, arkadaş ilişkilerini zayıflatma, vb.)
Cinsel zorbalık	Mağdura cinsel içerikli istenmeyen olumsuz davranışlarda bulunulmasıdır. Cinsel zorbalık; fiziki ya da sözlü taciz, cinsel taciz vb.).

Akran zorbalığı farklı sosyal evreleri, etkili iletişimi ve sosyal ilişkileri kapsamaktadır. Okulun yer aldığı bölge, okulun genişliği, öğrenim gören öğrencilerin sosyo-ekonomik durumlarının zorbalığın uygulanma sıklığı konusunda bir fark oluşturmamaktadır. Sık sık zorbalığa maruz kalma olasılığı okulun ilk senelerinde yaşanırken, zorbalılar da buna karşın son sınıf düzeyinde öğrenim görmektedir. Genellikle daha küçük yaş gurubunda olan ve fiziksel olarak zayıf öğrenciler zorbalık yapan tarafından mağdur olarak belirlenmektedir. Erkek bireylerde doğrudan fiziksel zorbalığa maruz kalma olasılığının daha yüksek olduğu görülmektedir. Kadın öğrencilerin yaşları ilerledikçe zorbalık içeren davranışların azaldığı ancak erkek öğrencilerde bunun aksine bu tür davranışların arttığı da literatürde yer almaktadır. Zorbalığı uygulayan ve mağdur olan öğrencinin yaşanan bu kötü olayların göreceli olarak farkına varamamaktadır. Buna paralel

olarak ebeveynler çocuklarına nasıl destek olacağını da ayırımını yapamamaktadır (Gürhan, 2017; Nansel ve diğerleri, 2001).

2.3.1.2. Akran Zorbalığının Nedenleri

Çocukların sosyal yaşamlarını devam ettirebilmeleri adına ve toplum çerçevesinde sağlıklı bir kişi profilini oluşturabilmesi için şüphesiz tutarlı bir aile ortamına ve ailedeki sağlıklı iletişim şekline gereksinim duyulmaktadır. Kişilerin rol modelleri olan aileleri çocukların üzerinde önemli bir etkiye sahip olmaktadır. Aile kapsamında olumsuz veya olumlu bütün davranış, tepki ve tutum çocukların bireysel, duygusal ve sosyal durumlarına etki ederek toplumda sosyal ilişkilerini meydana getirmelerinde belirleyici olmaktadır (Öztürk, 2019). Akran zorbalığının da temel nedenlerinin başında aile ile ilişkili unsurlar gelmektedir. Literatürde bu konuda yapılan çalışmalar incelendiği zaman ebeveyn tutumlarının yanında çocuk yetiştirme tarzlarının ya da aile içi şiddete tanıklık etme gibi durumların zorbalık eğilimini arttırdığı belirtilmektedir (Holt ve diğerleri, 2008; Baldry, 2003). Bu noktada aile içi şiddet ile okullarda sergilenen zorba davranışlar arasında bağlantı olduğu vurgulanmaktadır (Alkhalayleh ve Newlyn, 2015).

Anne ile çocuk bağlanmasında sorun olan çocuklar genellikle anne ile olumlu bağlanma geliştirememiş çocuklar olup etrafına aşırı şüpheli, ilişkilerinde güvensiz ve diğer insanlara düşmanca yaklaşmaktadır. Bandura'nın sosyal öğrenme kuramına göre ailede yaşanan anlaşmazlıklar çocuklar üzerinde olumsuz etkilere neden olmaktadır. Çocukların sosyal ilişkilerini olumsuz olarak etkilemektedir. Buna paralel olarak cezalandırıcı destekleyici yol izlemeyen ilgisiz anne-babalar biçiminde zorbalık davranış düzeyinin arttığı, tam aksine katılımcı ve eleştirici, aşırı koruyucu, az kontrol eden ve kollayıcı ebeveyn şeklinde yetişen çocuklarda zorbalığa maruz kalmalarının oranının arttığı görülmektedir (Gürhan, 2017).

Çocuklar ailede ihmal ve istismara maruz kaldıklarında bu durumu okulda farklı yollarla yansıtabilmektedir. Yapılan çalışmalarda da ihmal ve istismara maruz kalmanın

zorbalık eğilimini arttırdığı belirtilmektedir (Peng ve diğerleri, 2019). Çünkü bazı öğrenciler ebeveynleri rol model olarak bazı öğrenciler içine kapanmakta bazıları ise akranlarına zarar verebilmektedir. Evde yaşamış oldukları hayal kırıklıkları ve kızgınlıklarını kişi/kişilere aktarabilmektedirler. Zorba/mağdurların ise genellikle evde çok az zaman geçiren çocuğuna karşı soğuk ve uzak baba, kızgın ve güçsüz aşırı korumacı annelere sahip olduğu belirtilmektedir (Gürhan, 2017). Diğer bir faktör; ebeveynlerin çocuklarını yetiştirirken, güç kullanarak uygulanan fiziksel ceza, duygusal patlama gibi yöntem kullanması olarak açıklanmaktadır. Şiddetin düzeyini arttıran hatalı uygulamalar çocuğu daha da saldırganlaştırmaktadır. Bundan dolayı çocuğun davranışlarına belirli sınırlar ve kurallar koymak gerekmektedir (Öztürk, 2019). Ancak bu süreçte çocuklar ile iyi ilişkiler kurmaya da dikkat edilmelidir. Nitekim yapılan araştırma bulguları ebeveyn ve çocuklar arasındaki ilişki kalitesinin yüksek olmasının zorba davranış eğilimini azalttığını ortaya koymaktadır (Totan ve Yöndem, 2007).

Akran ilişkileri de akran zorbalığına neden olan unsurlar arasında yer almaktadır. Akran grupları arasında kendini popüler gösterme, sosyal destek ve sosyal temas mekanizması gibi hususlar çocukların aidiyet ve bağlanma duyguları ile ilgili olmasının yanında ergen ve çocukların davranışsal bakımdan olumlu veya olumsuz davranışlar göstermesine neden olmaktadır. Koruyucu unsurlar olarak incelendiğinde akran ilişkileri akran gruplarıyla zorbalığa hedef olma durumunun önüne geçme, olumlu sosyal destek ve sosyal becerilerin geliştirilmesinde önemli bir konuma sahip olmaktadır (Öztürk, 2019). Totan ve Yöndem (2007) tarafından yapılan çalışmada da arkadaşlar arasındaki ilişkilerin zorba davranışlardan hem risk faktörü hem de koruyucu faktör olabileceği belirtilmiştir.

Okul iklimi içerisindeki etkileşim ve ilişkiler arasında öğretmen ve öğrenciler arasındaki ilişkinin özelliği, okul üyelerinin fiziksel, psikolojik ve ruhsal sağlığı bakımından belirleyici olmaktadır. Öğrencilere eğitim verme gayesinde olan bazen de piskososyal destek veren öğretmenler, akran ve ailelerden sonra öğrencilerin en sık etkileşim içerisinde olduğu bireyler olarak düşünülmektedir. Akran zorbalığı kişi yaklaşımı kapsamında incelendiğinde öğrencilerin öğretmenleri ile olan ilişkileri, öğretmenlerin zorbalık davranışına yönelik tutumu ve davranışı, zorbalık döngüsü içerisinde bulunan öğrencilere ilişkin müdahale evreleri, sosyal destek mekanizmasındaki yeri ve önemini ortaya koymaktadır (Öztürk, 2019). Okul ikliminin yanında okulun sosyo-ekonomik yapısı da akran zorbalığı üzerinde belirleyici olabilmektedir. Bu konuda yapılan çalışmalarda akran zorbalığının genellikle sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan okullarda görüldüğü

belirtilmektedir (Özkan ve Çifci, 2010).

Akran zorbalığına neden olan unsurlar arasına son yıllarda göç faktörünün de girdiği görülmektedir. Göç, kişileri ve toplumları oldukça yüksek düzeyde etkisi altına alan ve olumsuz durumları meydana getirmesi nedeniyle sosyal dönüşüm ve desteklere sebep olan çok katmanlı bir faktör olarak açıklanmaktadır. Göç olgusu temelde çocuklar üzere aileler, ekonomik, kültürel ve sosyal açıdan olumsuz olarak etkilemektedir. Özellikle adaptasyon süreci sağlıklı olarak gelişmediğinde çocuklar bakımından okul ortamlarında akran zorbalığı meydana gelmekte ve akran zorbalığına ilişkin müdahale edilmediğinde de suça sürüklenme düzeyinde artış gözlenmektedir (Öztürk, 2019). Göçmenler üzerinde bu konuda yapılan bir çalışmada göçmen çocuklarında zorbalık eğiliminin cinsiyete ve ebeveyn eğitim durumuna göre farklılaştığı rapor edilmiştir (Marees ve Petermann, 2010).

Literatürde yer alan bilgiler değerlendirildiği zaman akran zorbalığına neden olan unsurların genellikle sosyal yapı ve özellikle ilişkili faktörler olduğu karşımıza çıkmaktadır. Bu konuda yapılan çalışma sonuçları da sosyal yapı özelliklerinin akran zorbalığına neden olan temel faktörlerin başında geldiğini göstermektedir (Thornberg, 2010).

2.3.1.3. Akran Zorbalığı Yapan Bireyin Özellikleri

Zorbalar, zorbalık davranışını başlatan ve devam etmesini sağlayan kişilerdir. Genellikle sahip oldukları bazı davranış ve özellikleriyle diğer bireylerden ayrılmaktadır. Problem çözme becerileri olmayan ve kişisel sorunlarını dışsallaştırma eğiliminde ve genellikle de okuldaki başarı düzeylerinin düşük olduğu söylenmektedir. Mağdur olarak belirledikleri bireylere zarar verme ve onlara acı çektirmekten hoşnutluk duyan ve empati duygusunu hiçbir şekilde devreye sokmayan bunun yanında kendisine bu biçimde davranmasına sebep olan ve kendisini mağduriyet yaşayarak kışkırtıldığını söyleyerek suçsuz olduğunu savunmaktadır. Bu kimseler sadece akranlarına yönelik değil kendisinden yaşça büyük olan kişilere karşıda bu tavırları sergilemektedir (Gürhan, 2017). Akran zorbalığını gerçekleştiren bireylerin genellikle yıkıcı güce dayalı eylemler sergiledikleri görülmektedir (Jan ve Husain, 2015). Bu kapsamda fiziksel özellikleri incelendiğinde, zorbaların güçlü ve saldırgan oldukları gözlenmiştir. Özellikle erkek zorbaların, kendi düşüncelerine yakın buldukları kişilerle kolayca uyum sağladıkları görülmüştür. Kendi

özelliklerini değerlendirdiklerinde, kendilerini sert, başarılı, becerikli, dışa dönük, rahat tavırlar sergileyen insanlar olarak değerlendirdikleri belirlenmiştir. Genel anlamda kendilerine çok güvendiklerinden kaygı düzeyleri diğer bireylere göre çok düşüktür ve bu yüzden kolaylıkla şiddete başvururlar (Barik, 2020).

Akran zorbalığını gerçekleştiren öğrencilerin söz konusu davranışları sergilemelerinin altında yatan birçok neden bulunmaktadır. Akran zorbalığı yapan öğrencilerin bu davranışları sergilemelerinin altında yatan nedenler aşağıdaki gibi sıralanmaktadır;

- Sevgiden yoksun olarak büyüme,
- Mutlu olmama,
- Kendisi ile barışık olmaması,
- Kendini sevmeme ve beğenmeme,
- Diğer insanlar tarafından beğenilmek, sevmek ve popüler olmak istemesi,
- Büyün istekleri karşılanmış ve yok-hayır sözcüklerini bilmemesi,
- Kendisini değersiz ve yetersiz hissetmesi,
- Güçlü hissetmeyi sevmesi,
- Dayanıklı ve sert izlenimi göstermek istemesi,
- Hissettiği korkularını saklama için,
- Bir konuda başarılı olduğunu düşünmek istemesi,
- Hakkı olan bir şeyden daha çok şeye sahip olma arzusu (Gürhan, 2017).

2.3.1.4. Akran Zorbalığına Uğrayan Bireyin Özellikleri

Araştırmalar mizaç, kişisel beceriler gibi bireysel farklılıkların ve çevresel faktörlerin zorba ya da kurban olmada belirleyici olduğunu göstermektedir (Uzun, 2021). Bunun yanında akran zorbalığına uğrayan bireyler “mağdur” olarak ifade edilmektedir. Mağdurlar; bu zorbaca davranışlara maruz kalan mağdurlar zorbanın aksine keskin bir şekilde endişeli, saygılı, özgüvenleri düşük ve titiz zorba ile yan yana geldiklerinde bazen kendini koruyan, pasif, sessiz, çok fazla arkadaşı olmayan, zorba davranış neticesinde bir büyüğe durumu aktaramayan, aktarsa da oldukça geç bir şekilde bunu gerçekleştiren

çocuklar olarak bilinmektedir. Zorbalığı yapan kişiyi bildirmekten endişe eden ve ailelerinin veya okuldaki öğretmenlerinin zorbalığı yapan kişiden koruyamayacağını düşünmektedir. Aynı zamanda, zorbalığa maruz kalan çocuklar, kızgın, korkmuş, öfkeli, sinirli, üzgün, bıkkın, engellenmiş, kafası karışmış, sarsılmış, şaşırılmış, güvensiz, yalnız, depresif, yorgun, kaygılı, incinmiş, okula gitmek istemeyen, sinmiş, utanmış bireylerdir (Gürhan, 2017). Zihinsel olarak kendilerini yetenekli olarak göremedikleri için cazibe olarak kendileri eksik yetersiz gördüklerinden kendilerini geliştirici ve soğuk insanlar olarak tanımlarlar. Zorbalığa uğramayı hak ettiklerini düşündüklerinden tehlike ile karşı karşıya kalmaya hazırdırlar. Misilleme yapmaya özendirilen zorbaca davranışlar da sergileyebilirler (Barik, 2020).

2.3.1.5. Akran Zorbalığının Sonuçları

Akran zorbalığı, zorbalığı gerçekleştiren ve zorbalığa maruz kalan kişiler için toplumsal ve kişisel açıdan olumsuz neticeler meydana getirmektedir. Literatürde yer alan çalışmalarda zorbalığa maruz kalan çocukların yüksek düzeyde depresyon yaşadığı ve intihar eğiliminde olduğunu ortaya koymaktadır. Çocukluk döneminde başlayan zorba davranışlar ve saldırganlıklar sonraki süreçte yetişkin ruh sağlığında olumsuzlara neden olmakla beraber suç işleme eğilimi yüksek ya da suç işlemeye sürüklenme gibi durumlar gözlemlenmektedir. Bunun yanında zorbalık döngüsü kişilerin uyum problemi yaşamalarına neden olmaktadır (Öztürk, 2019). Literatürde yer alan çalışmalarda da özellikle zorbalığa maruz kalan çocuk ve ergenlerde birçok psikopatolojinin ortaya çıktığı, dolayısıyla akran zorbalığının bireyde psikolojik sağlık sorunlarını tetikleyen bir unsur olduğu belirtilmektedir (Tural-Hesapçıoğlu ve diğerleri, 2018; Kapıcı, 2004). Bu konuda yapılan bir çalışmada akran zorbalığına maruz kalmanın korku ve depresyonu arttıran unsurlar arasında yer aldığı rapor edilmiştir (Omoteso, 2010). Bunun yanında mağdur öğrenciler açısından ele alındığı zaman akran zorbalığı psikolojik iyi oluşu olumsuz yönde etkileyen ve sağlığa zarar veren bir unsur olarak değerlendirilmektedir (Rigby, 2003).

Okulda yaşanan zorbalıklar öğrencileri ve okul iş görenlerinin gelişimi ve psikolojisini olumsuz düzeyde etkilemektedir. Meydana gelen bu durum ise toplumdaki şiddet düzeyini arttırmaktadır. Etrafı içerisinde kişi yaklaşımı temelinde zorbalık olayı risk ve şiddet durumlarına dikkat çekmektedir. Okul ikliminde ya da ailede meydana gelen bir

olaya yönelik gösterilen tepki ve müdahale gerektiren durumlarda toplum ruh sağlığının sağlıklı olabilmesi için zorbalığın Şiddete dđnüşmemesi konusunda tedbirleri almak oldukça önemli olmaktadır. Bundan dolayı okul iklimi aile, çocuk ve okul iş göreninin birbiri ile doğrudan iletişimde bulunduğu birbiriyle olan etkileşime dayanan bir mekanizma olarak söylenebilmektedir. Söz konusu olan mekanizmadaki yaşanan aksaklıklar doğrudan kişileri, toplumu ve grupları etkilemektedir (Öztürk, 2019). Bunun yanında okul ikliminin öğrenci gereksinimlerini karşılamaktan uzak olması okullarda akran zorbalığını arttırdığı ve istenmeyen sonuçlar ortaya çıkardığı görülmektedir. Bu nedenle akran zorbalığının en aza indirilmesinde olumlu okul iklimine gereksinim duyulmaktadır (Çalık ve diğerleri, 2009). Okul ikliminin öğretmen ve okul yöneticilerinin yanında aileleri ve öğrencileri de etkileyen bir unsur olduğu göz önünde bulundurulduğu zaman (Bayar ve Uçanok, 2012), akran zorbalığı ile mücadelede okul ikliminin üzerinde önemle durulması gereken bir konu olduğu görülmektedir.

Akran zorbalığı aileleri ve öğretmenleri de etkileyen bir konudur. Meydana gelen zorbalık davranışının öğretmen ve ailelere yansıyan sonuçları, akran zorbalığı ortaya çıkmadan evvel ve yaşandıktan sonra iki evrede incelenmektedir. Akran zorbalığı yaşanmadan önce aile içindeki iletişim düzeyinin, anne ve baba tutumu, aile yapısı gibi unsurlar önem arz etmektedir. Akran zorbalığı sonucunda ailenin söz konusu duruma yönelik ortaya koyduğu tepkinin niteliği oldukça önem taşımaktadır. Aynı şekilde akran zorbalığının meydana gelmesinden önce okul ortamında öğrencinin olumsuz davranışlar sergilemesi, risk gurubunda olan çocukların suçta sürüklenme durumlarının ortaya çıkma sinyalinin öğretmenlerce ilgilenilip değerlendirilmesinin yapılması gerekmektedir (Öztürk, 2019).

2.3.2. Siber Zorbalık ve Özellikleri

İnternet ortamında yaşamımızı kolaylaştıran pek çok uygulama bulunmaktadır. İnternet ile gerçekleştirilen alışverişler, günlük yaşamımızda yapmak durumunda kaldığımız banka işlemleri ve bu tarz birçok faktör uygulamalar ile her yönden avantaj sağlamaktadır. İnternet ile hayatımıza giren bu kolaylıklar bizlere dezavantajları da getirmektedir. İnternet kullanım yaş düzeyinin düşmesi ile yetişkin bireyler gibi ergen ve çocuklarda bu tehlikelerin kapsamı içerisinde yer almaktadır. Söz konusu durum çevrimiçi

riskleri de içermektedir (Özkan, 2019). Siber zorbalık olgusu da söz konusu riskler arasında yer almaktadır. Genel anlamda siber zorbalık, cep telefonu ve sanal ortamlarda sürekli ve kasıtlı şekilde bir kişiye zarar verme amacı ile yapılan taciz, tehdit, hakaret, korkutma ve sanal yalancılık vb. davranışlar şeklinde ifade edilmektedir. Kişiler siber zorbalık olaylarına farklı biçimlerde karışabilmektedir. Bir başka bireye yönelik gerçekleştirilen siber zorbalık davranışı literatürde siber zorba, söz konusu zorbalığa maruz kalan birey için ise siber mağdur denilmektedir. Buna paralel olarak meydana gelen siber zorbalık olayına şahit olan kişiler de tanık olabilmektedir (Kavuk ve diğerleri, 2018). Baştürk-Akca ve diğerlerine (2014) göre siber zorbalık; internet veya bilgi iletişim teknolojisi vasıtasıyla kişilerin birbirlerine korkutma, düşmanlık, sindirme, taciz gayesiyle görsel veya yazılı olarak sürekliliğini koruyan bir davranış şekli ile gerçekleştirilen eyleme denilmektedir.

Siber zorbalık, bir kişi veya gruplarca bilgi ve iletişim teknolojilerinin diğer kişilere yönelik zarar vermek adına devamlılığını sürdüren şekilde kötü bir niyet güdü ile yapılan davranış tarzı biçiminde açıklanmaktadır. Siber zorbalık, bilişim ve iletişim teknolojilerinin sunduğu olanaklar kapsamında çeşitli biçimlerde yaşanmaktadır (Türk ve Şenyuva, 2021). Siber zorbalığa herkes maruz kalabilmesine rağmen özellikle akran zorbalığı içinde yer almaktadır. Yapılan çalışmalarda göstermektedir ki siber zorbalığa en çok gençler özellikle de ergenler maruz kalmaktadır. Teknoloji geliştikçe her geçen gün artan tehditler kişilerin korku içinde yaşaması insan yaşamını olumsuz yönde etkilemekte ve yaşam kalitelerini düşürmektedir (Gürhan, 2017). Baştürk-Akca ve Sayımer'e (2017) göre siber zorbalık kapsamında belirgin bir otorite ortamının bulunmaması ve çocukların internet özgürlüğünün kaybetme endişesi ile yaşadığı huzursuzluğu yetişkinler ile paylaşma hususunda isteksiz davranışları zorbalığın düzeyini arttırmakta ve çocuklar üzerinde yer alan etkisini genişletmektedir. Yazgılı ve Baykara'ya (2021) zorbalık davranışı uygulayan kişilerin sanal ortamda yapacakları zorbalıkların belirlenmemesi ya da belirlense dahi yasal bir müeyyide uygulanmayacağı fikriyle sanal zorbalığı geleneksel zorbalığa oranla daha fazla zorbalık yapmaktadırlar.

Fiziksel ortamda yeteri kadar güçlü olmayan bir birey internetin sunduğu imkanları kullanırken güçlü bir birey haline gelebilir ve rol değiştirmesine neden olması mümkün olabilmektedir. İnternet ortamında fiziksel açıdan güçlü görünmeye gerek olmadığı söylenmektedir. Bunun yanında internet ortamında birey kimlik bilgilerini gizleyebilmektedir. Siber zorbalığın bir zaman ve kısıtlaması bulunmamaktadır. Örneğin,

siz gece uyurken, yapılan bir siber zorbalığı sabah uyandıgınızda farkına varabilirsiniz. Buna paralel olarak zorbanın kendi kimlik bilgilerini saklayarak yapacağı zorbalığın sayıca fiziksel ortamdakinden daha çok bireyin şahit olmasını sağlamaktadır. Bu gibi durumlar internetteki siber zorbalığı fiziksel olan zorbalık türünden ayıştırmaktadır. Bunun yanında önemli olan başka bir diğer konu, siber zorbanın mağduru yüz yüze göremediği için meydana getirdiği zararın boyutunu da net olarak anlamakta zorlanmaktadır (Aslan ve Önay-Doğan, 2017). Bu yönüyle siber zorbalık geleneksel zorbalıktan ayrılmaktadır. Bunun yanında geleneksel zorbalık ile siber zorbalık birtakım açılardan birbirine benzemektedir. Literatürde yer alan bazı çalışmalarda siber zorbalık ile geleneksel zorbalık arasında hem zorba hem de mağdur bakımından anlamlı ilişkinin yer aldığı görülmektedir. Akran zorbalığına dâhil olan çocukların pek çoğunun aynı anda siber zorbalık da yaptıkları tespit edilmiştir. Akran zorbalığında yaygın olarak güçlü olan birey güçsüz olan başka bireye karşı zorbalık gösterdiği ancak siber zorbalığın bunun aksine de olabileceği belirtilmektedir (Korkmaz, 2016). Siber zorbalık ile geleneksel zorbalık arasındaki diğer farklılıklar Tablo 2’de sunulmuştur (Tetik, 2019).

Tablo 4. Siber Zorbalık ve Geleneksel Zorbalık Arasındaki Farklılıklar

Geleneksel Zorbalık	Siber Zorbalık
Bireyin kişisel materyallerine zarar vermek	Bilinçli olarak virüs içeren mesaj iletme
Sözlü olarak	Sözlü (teknolojik imkanlarla hakaret ve tehdit etmek içerikli mesajlar göndermek)
Sözsüz olarak	Sözsüz (müstehcen resim göndermek)
Sosyal olarak	Sosyal (bireyi çevrimiçi gruptan dışlamak)
Kişinin sınırlarını açığa çıkartarak	e-posta, Cep telefonu veya sohbet odalarında dedikodu çıkarmak

Siber zorbalığın birçok biçimde ve günün her saatinde çok kolay bir şekilde yapılabiliyor olması aslında oldukça büyük zorluklara da sebep olmaktadır. Hem dünyada hem de Türkiye’de gerçekleştirilen çalışmalar incelendiğinde siber zorbalığın önemli düzeyde sorun teşkil ettiği ve zaman geçtikçe de yaygınlaştığını ortaya koymaktadır (Türk ve Şenyuva, 2021). Bunun yanında siber zorbalık konusunda zorba olan birey davranışı bir kere gerçekleştirmiş olabilir fakat zorbanın paylaşımı veya davranışı farklı kişiler arasında defalarca paylaşılabilir. Bu durum zorbalığın devamlılığını ve güncelliğini sağlamaktadır (Akgül, 2020).

Dünya da ve Türkiye’de yapılmış pek çok araştırma incelendiğinde siber zorbalığın

önemli bir problem olduğu, giderek de yaygınlaştığı ve ülke ülke farklılık oluştursa da yaygınlık düzeyinin dikkat çekici olduğu vurgulanmaktadır. Bunun yanında bu konu üzerine yapılmış olan çalışmaların özellikle ergen bireyler üzerinde daha fazla gözlemlendiği de belirtilmektedir (Türk ve Şenyuva, 2021). Bunun yanında gençler ve çocuklar için tehdit unsuru oluşturan siber zorbalık olaylarının bütün dünyada sayısının artması toplumsal açıdan ortak bir sorun haline geldiği ve eğitim veren bireyler tarafından, akademik camiyayı ve kanun koruyucuları siber zorbalığın meydana getirdiği riskleri, nedenlerini, yaygınlığını ve sonuçlarını incelemeye başlamış buna ilişkin de çözüm yolları arayışına girerek birtakım önerilerde bulunmuştur. Özellikle son zamanlarda birçok ülkenin bu konu üzerinde eğitim politikaları ortaya koyduğu, bu konuya ilişkin yapılan proje ve araştırmaları destekledikleri, konu kapsamında sivil toplum örgütleri, eğitimciler, akademisyenler ve aileler ile birlikte ilerleyerek iş birliği içinde oldukları görülmektedir (Baştürk-Akca ve Sayımer, 2017).

2.3.2.1. Siber Zorbalık Türleri

Siber zorbalık türleri arasında en fazla karşılaşılan durumların başında başkasının kimliğine bürünme davranışı gelmektedir. Parola alışverişinin ergenler bireyler için gerçek dostluğun bir samimiyeti ve göstergesinin somut belirtisi olarak kabul edilmesi bu siber zorbalık türünün sık sık yaşanmasına neden olmaktadır. Bu yöntemle siber zorbalıklar ya da bu eğilimi gösteren kişiler bir başkasının hesaplarına ait bilgileri ele geçirerek, zorbalığın birtakım imkânlarını ele geçirme fırsatını yakalamış olmaktadır (Sipahi, 2019). Akgül'e (2020) göre de sanal ortamda kimliğini rahatça gizleyebilen zorba birey zorbalık davranışını gerçekleştirirken rahat bir şekilde hareket edebilmektedir.

Yaygın olarak karşılaşılan siber zorbalık türlerinden bir diğeri sanal ortamdaki kullanıcıları kızdırmaya yönelik eylemlerdir. Kızdırmada önemli olan nokta şiddetinin artmasıyla birlikte tehdide dönüşebilmesidir. Karşılıklı kaba ve tehdit edici bir mesajın gerçeği ifade etme ihtimali olabilmektedir (Akgül, 2020).

Çevrimiçi taciz vakaları da siber zorbalık kapsamında değerlendirilmektedir. Çevrimiçi taciz, kişinin devamlı olarak hakaret içeren aşağılayıcı iletilere maruz bırakılma durumu olarak tanımlanmaktadır. Çevrimiçi taciz kişisel iletişim araçları ile gerçekleştirilmektedir. Bu iletişim araçlarından bazıları sosyal medya hesapları, e posta,

cep telefonu gibi örnek verilmesi mümkün olmaktadır. Siber taciz kızdırmadan üç farklı yönü ile farklılık göstermektedir. İlk etapta çevrimiçi taciz kızdırmadan daha uzun sürmektedir. İkincisi çevrimiçi taciz, saldırgan kişinin kendisinden farklı özellikler açısından daha aşağı düzeyde olan bir kişiye sürekli olarak kabalık düzeyinde mesajlar iletmesi söz konusu olabilirken, kızdırmada kişilerin karşılıklı şekilde birbirlerine yönelik hakaret etmesi söz konusu olmaktadır. Çevrimiçi tacizin bireylere en rahatsız edici tarafının tacize maruz kalan bireyin çevrimiçi olduğundan ya da cep telefonuna her baktığındaki gelen taciz içerikli mesajlar olarak açıklanmaktadır (Kowalski ve diğerleri, 2008; akt. Eroğlu, 2014).

Siber zorbalık eylemleri arasında başka bir kişiye iftira atma eylemi de oldukça yaygın olarak karşılaşılan zorbalık türleri arasında yer almaktadır. Kişinin saygınlığını zedelemek veya ilişkilerini yıpratmak için onun hakkında gerçekliği olmayan söylemlerde bulunmak ve söylenti yaymak. Gerçek dünyada gerçekleştiği gibi siber âlemde de gerçekleşebilmektedir. İftiraya söz konusu olan materyaller, iftira atılan kişiye doğrudan ulaştırılmak yerine diğer insanların görebileceği açık bir platformda paylaşılmaktadır (Akgül, 2020).

Siber zorbalık eylemleri içinde yaygın olarak karşılaşılan diğer bir davranış ise ifşa etme şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Bireye ait özel bilgilerin veya kişisel mesajların, özel resim, video ya da mağdura ait gizli bir bilginin, mağdur tarafından gerçekleştirilen kişisel bir görüşmenin farklı kişilere yada farklı kişilerin erişim sağlayabileceği sanal ortamlarda paylaşılmasını içerir (Akgül, 2020). İfşa etmeye örnek olarak bireyden onun arkadaşımı gibi davranılarak elde edilen bilgilerin başkalarıyla paylaşılması verilebilir (Kowalski ve diğerleri, 2008).

2.3.2.2. Siber Zorbalığın Nedenleri

Dünyada sayıca birçok çocuk birey cinsiyete bağlı şiddet, cinsel ayrımcılık, fiziksel cezalandırma, savaş ve diğer şekillerde uygulanan şiddet türlerine maruz kalmaktadır. Pek çoğu aynı zamanda okullarının bahçesinde uygulanan çete şiddetine, tecavüze, silahlı saldırıya ve toplumsal cinsiyet değişkenine bağlı şiddete maruz bırakılmaktadır. Buna paralel olarak şiddetin yeni bir türü olarak teknolojik olanaklar ile meydana gelen siber zorbalık gibi gelişmelerde çocukların yaşamlarında olumsuz etkiler bırakmaktadır (Aslan

ve Önay-Doğan, 2017). Siber zorbalığı en aza indirmenin yolu da öncelikli olarak siber zorbalığa neden olan unsurların iyi analiz edilmesi ile mümkündür. Literatürde çalışmalar incelendiğinde kişileri zorbalık yapmaya yönlendiren çeşitli sebeplerin olduğu ve pek çok unsurun bir araya gelerek siber zorbalığın oluştuğu ifade edilmektedir (Türk ve Şenyuva, 2021).

Siber zorbalığa neden olabilecek unsurların başında akran etkisine dikkat çekilmektedir ki ergen bireylerin hayatında yer alan akran etkisinin önemli bir düzeye sahip olduğu bilinen bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır. Akranlarının davranış biçimlerini gözlemekte, onaylarını almak istemekte ve onları rol model olarak görmektedir. Arkadaşları tarafından onay alamadığı zaman zorbalık gerçekleştirdiği eylemlerini devam ettirmekte ve dozunu arttırmaktadır. Zorbaların elde ettiği statüden ve güçten etkilenen diğer öğrenciler de bu kişilerle aynı tarafta olarak sergilenen zorbalık davranışına dâhil olmaktadır (Salmivalli, 2010).

Siber zorbalığa neden olan diğer faktörlerin başında aile yapısı ve ebeveyn tutumlarının geldiği görülmektedir (Rgby, 2013). Alan yazında yer alan araştırma bulguları ebeveynlerin çocuklar üzerindeki ilgilerinin ve kontrollerinin yaşanan siber zorbalığın ya da siber zorbalığı gerçekleştirme düzeylerinin oranını oldukça düşürdüğü yer almaktadır. Gençlerin ve çocukların büyük oranda yaşamış oldukları siber zorbalık tecrübesini ebeveynlerine aktarmamaktadırlar. Söz konusu durum ilk olarak ebeveynlerin siber zorbalığa ilişkin bilgi sahibi olmaları, bu hususta çocuklarını doğru bir şekilde uyarmaları ve bazı kurallar çerçevesinde kontrol etmeleri gerekmektedir (Aksaray, 2011).

Siber zorbalıkta yaş unsurunun da önemli bir belirleyici olduğu düşünülmektedir. Bu kapsamda çalışma yürüten araştırmacıların birçoğu yaş ile siber zorbalık arasında yer alan anlamlı bir ilişkinin olduğunu tespit ettiklerini belirtmektedir. Siber zorbalık deneyimine dâhil olan aynı zamanda teknolojik araçların da yaygın olarak yer aldığı 11-16 yaş grubunda yoğunlaşarak, yaşlarının ilerlemesi ile de birlikte düzeyinin azaldığı gözlemlenmektedir. Siber kurban ve siber zorba özellikle sekizinci ve yedinci sınıflarda en üst düzeyde görülmektedir. Siber zorbalığın yaygın olarak görüldüğü yaş grubu 12-14 yaş aralığı olarak ifade edilmektedir. Bundan dolayı ortaokul döneminde çalışan öğretmenlerin, danışman ve okul yöneticilerinin bu gibi sosyal sorunlarına dikkat ederek yaşanması durumunda önlem almaları gerekmektedir (Aksaray, 2011).

2.3.2.3. Siber Zorbalık Araçları

Teknolojik gelişmelere ve kitle iletişim araçlarının yaygınlaşmasına paralel olarak siber zorbalığın da yaygınlaştığı görülmektedir (Menesini ve Spiel, 2012). Buna karşılık siber zorbalık, bilişim ve iletişim teknolojilerinin kullanımını içermekle kalmayıp birçok yöntemle karşımıza çıkabilmektedir. Bunun temel nedenlerinin başında siber zorbalıkta kullanılan araçların oldukça fazla olması yatmaktadır. Söz konusu olan araçların bazıları zamanla popülerliğini kaybetse de bazıları bunu güncel tutabilmekte ve kullanımını arttırmaktadır. Bu çerçevede yine iletişim ve bilgi teknolojilerinin ilerleme kaydetmesiyle beraber siber zorbalığa yeni materyallerin eklenmesi de mümkün olabilmektedir. Bu durum siber zorbalığın meydana gelmesi konusunda yaygınlığının artırılmasına ilişkin bir gösterge olarak örnek verilebilmektedir (Türk ve Şenyuva, 2021). Bunun yanında siber zorbalığı geleneksel zorbalıktan ayıran en önemli etkenlerden biri hangi araçla yapıldığı sorusuna verilen cevaplardır (Akgül, 2020). Literatürde yer alan bilgiler değerlendirildiği zaman siber zorbalık eylemlerinde kullanılan araçlar aşağıda açıklanmıştır.

Yazılı mesajlar: Cep telefonu ve benzeri elektronik aygıtlar aracılığıyla başka bir cihaza yazılı kısa mesaj gönderilmesidir. İki mobil cihaz arasında gerçekleşen bu durum çoğunlukla tehdit içerikleri barındıran ve sürekliliği olan durumu ifade etmektedir (Akgül, 2020).

Fotoğraf ya da video klipleri: Teknolojinin gelişmesi iletişim araçlarının fonksiyonlarını da çeşitlendirmiştir, cep telefonu ya da fotoğraf makinesiyle çekilen fotoğraf ve videolar bireyleri rahatsız edecek şekilde düzenlenerek internette paylaşımına sunulabilmektedir (Akgül, 2020).

Anlık mesajlaşma: Kişinin kendisine özel bir sohbet odası yaratmasına olanak tanıyan bilgisayar programları aracılığıyla gerçekleştirilen iletişim biçimidir. Kişinin arkadaş listesinde yer alan bireylerle çevrim içi iletişim kurmasına olanak sağlar. Programın imkân tanıdığı özelliklere göre sesli ve görüntülü iletişim imkânı bulunmaktadır (Akgül, 2020).

Sosyal paylaşım siteleri: Sosyal ağ siteleri bireylerin kişisel özellikleri ve beğenilerini yansıtabileceği bir görüntü oluşturarak farklı kişilerle bağlantı kurma olanağı sağlayan ve bu farklı kişiler arasında paylaşımların yapılmasında aracı olan web tabanlı

uygulamalardır. Bu sosyal ağlar aracılığıyla kullanıcı profili oluşturarak kendisini başka bir kişi gibi tanıtarak diğer bireylerle iletişime geçmek kolaydır. Farklı ad-soyad kullanarak farklı hesaplar açılmasına imkân vermesi zorba bireylerin mağdurların adı ve soyadını kullanarak sahte hesap açmasına da imkân vermektedir (Akgül, 2020).

2.3.2.4. Siber Zorbalığın Sonuçları

Siber zorbalığın uygulanma şekline dikkat edilmeksizin kişiler üzerinde birçok negatif etkisinin bulunduğu bilinmektedir (Türk ve Şenyuva, 2021). Bunun yanında siber zorbalığın olumsuz sonuçları duygusal, davranışsal ve bilişsel sonuçlar şeklinde sıralanmaktadır (Kanwal ve Jami, 2019). Yapılan araştırmalarda siber zorbalığın pek çok olumsuz sonucunun okul çerçevesinde yaşanan geleneksel akran zorbalığı ile benzerlik gösterdiğine dikkat çekmektedir (Aksaray, 2011). Durna (2019) tarafından bu konuda yapılan bir çalışmada farklı eğitim kademelerinde öğrenim gören öğrencilerin siber zorbalığa maruz kalma düzeylerinin beraberinde getirdiği psikolojik sorunların incelenmesi amaçlanmıştır. Literatürdeki çalışmaların sonuçlarına bakıldığında genç bireylerde internet kullanımının artması, kendisine ait cep telefonu ve bilgisayar olmasının siber zorbalık ve mağduriyetlerinin meydana gelme riskinin düzeyini arttırdığını kanıtlar nitelikte olduğu görülmektedir. Siber mağduriyet ve zorbalığın etkileri aşağıda sıralanmaktadır;

- Kızgınlık,
- Moral bozukluğu,
- Hayal kırıklığı,
- Öfke,
- Okula gitme konusunda isteksizlik,
- Kaygı,
- Endişe
- Akademik başarı düzeyinin düşmesi,
- Anksiyete,
- Depresyon.

Ayrıca, siber mağduriyet ve siber zorbalık ile ve arasında yer alan ilişki yaş değişkeni açısından değerlendirildiğinde öğrenciler bakımından önemli risk oluşturduğuna dikkat çekilmektedir.

2.4. Zorbalık İle Baş Etmede Kullanılan Yöntemler

Yapılan çalışmalar, siber zorbalıkla başa çıkma aşamasında mağdurların kendilerini koruma adına siber zorbalığın önüne geçebilmek, cep telefonu numarasını değiştirmek, hesap şifrelerini güncellemek, servis hizmeti verenlerle iletişim kurmak, resmi ve yasal kurumlarla durumu paylaşmak gibi yöntemlere başvurduğunu göstermektedir. Bütün bunlara paralel olarak siber mağdurların tercih ettiği yöntemlerin arasında siber zorbayı uyarmak, yardım talep etmek, davranışı sergileyen birey ya da bireyler tarafından aynı biçimde karşılık vermek sanal ortamdan uzaklaşarak görmezden gelmek de söylenebilmektedir (Türk ve Şenyuva, 2021).

Literatürde yer alan çalışmalarda özellikle çocukların ve ergenlerin zorbalıkla baş etmede farklı yöntemlere başvurdukları, zorbalıkla mücadelede başvurulan yöntemlerin çocukların kişisel özelliklerine göre bazı farklılıklar gösterdiği görülmektedir. Kristensen ve Smith (2003) 10-15 yaş grubunda olan ergen bireylerin kullandığı baş etme stratejisinin kendine güven ve problem çözme olduğunu sosyal destek ve uzaklaşma davranışlarının takip ettiği, çok fazla tercih edilmeyen stratejinin ise dışsallaştırma ile içselleştirme olduğunu açıklamaktadır. Bunun yanında kadın bireylerin sosyal destek arama ve içselleştirme, erkek bireylerin de dışsallaştırma şeklinde davranış sergilediği görülmektedir. Kurban/zorba statüsünde yer alan bireylerin de kurban ve dâhil olmayanlara kıyasla daha çok dışa yönelim davranışlarını sergiledikleri görülmektedir. Yöndem ve Totan (2008) zorbalığı gerçekleştiren kişilerde kendine güvenli yaklaşma, zorba ve kurbanlarda çaresizlik ya da utandırıcı davranışların, zorbalığa dâhil olmayanlarda ise olumlu yaklaşımların gözlemlendiği bunun yanında sınıf kademesi arttıkça iyimser ve kendine güvenli yaklaşımın kullanımında azalma görüldüğü tespit edilmiştir.

Özkan ve Çifci (2010) tarafından yapılan araştırmada ergen bireylerin %16,9'unun cinsel zorbalığa, %32,9'unun fiziksel zorbalığa, %33,9'unun sözel zorbalığa ve %29,2'sinin duygusal zorbalığa maruz kaldığı ve cinsiyet değişkeni kapsamında zorbalık çeşitleri arasında anlamlı farklılığın olduğunu göstermektedir. Bununla beraber zorbalığı

yapan bireyin daha çok erkek bireylerde yaşandığı, zorba davranış biçimlerine en fazla sınıf içerisinde maruz kalındığı, zorbalık ile karşı karşıya kalındığında zorbalığı yapan kişiden uzak kalmaya çalışıldığı ve bu durumun çözümlenmesinde en çok öğretmenlerden destek alındığı rapor edilmektedir. Kıldırın (2019) tarafından yapılan çalışmada da lise öğrencilerinde akran zorbalığına karşı verilen tepkilerin, zorbalığı üçüncü kişilere bildirme durumunun ve zorbalığa karşı tepkisiz kalma düzeylerinin cinsiyete göre bazı farklılıklar gösterdiği tespit edilmiştir.

Akran zorbalığında olduğu gibi mağdurların siber zorbalıkla da baş etmede kullandıkları bazı yöntemler olduğu görülmektedir. Diğer araştırmalara bakıldığında mağdur kişilerin kendilerini zorbalıktan korumak adına teknik yöntemleri seçtikleri belirtilmektedir. Bu yöntemler, siber zorbalığı engellemek, kullanıcı hesapların şifrelerini güncellemek/değiştirmek, resmî kurumlarla durumu görüşmek ve kimin iletmediği belirlenemeyen mesajları okumadan silmek olarak söylenmektedir. Diğer bazı yöntemler de zorbalığı yapan kişiyi uyarmak, siber zorbaya yönelik tepki vermek, uzman yardımı almak, görmezden gelerek sanal ortamdan uzaklaşmak olarak sıralanmaktadır. Siber mağduriyet yaşayan kişilerin başka kişilerden yardım alması hususunda gerekli gayeyi göstermedikleri düşünülmektedir. Yardım istemeleri halinde ise ilk olarak arkadaşlarından destek istedikleri, ardından da anne-baba ve öğretmenlerini tercih ettikleri görülmektedir (Tetik, 2019).

2.5. Konu İle İlgili Yapılan Araştırmalar

Kuvat (2021) tarafından yapılan araştırmada spor yapan ve spor yapmayan ortaokul düzeyinde öğrenim gören öğrencilerin spor kimliği ve akran zorbalığının incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya Elâzığ ilinde öğrenim gören 427 öğrenci dâhil edilmiştir. Araştırmanın sonucunda sporcu kimlik düzeyinin düşük olduğu, sınıf düzeyi ve yaş arttıkça sporcu kimliğinin de arttığı ve daha iyi düzeye geldiği, takım sporu yapan bireylerin puanlarının daha yüksek olduğu rapor edilmiştir.

Pakyardım (2021) tarafından yapılan araştırmada 15-18 yaş arasında olan ve taekwondo sporu ile uğraşan sporcuların şiddet eğilim düzeylerinin incelenmesini amaçlamıştır. Araştırmaya Türkiye Gençler Taekwondo Şampiyonasına katılmış olan 371 sporcu dâhil edilmiştir. Araştırmanın sonucunda sporcuların şiddet eğilim düzeylerinde

okul türü, cinsiyet değişkeni, spor kulübü ve ekonomik durum değişkenlerine göre istatistiksel açıdan anlamlı farklılığın bulunmadığı, anne-baba eğitim durumu, yaş, spor yapma yılı, antrenör tutumu, bilgisayar oynama gibi değişkenlere göre anlamlı düzeyde farklılık olduğu, 15 yaşında olan sporcuların şiddet eğilimlerinin çok yüksek düzeyde olduğu, anne ve baba eğitim durumunun şiddet eğilim düzeyi üzerinde etkisinin olduğu sonucuna varılmıştır.

Çoşgungönül (2020) tarafından yapılan araştırmada spora katılımın ve bazı değişkenlerin akran zorbalığına ilişkin etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya Bolu ve Ankara illerinde öğrenim gören 618 öğrenci dâhil edilmiştir. Araştırmanın sonucunda spor yapma durumu incelendiğinde spor yapanların, spor yapmayanlara kıyasla zorbalığa uğrama puanlarının düşük düzeyde olduğu, spor yapmayanların sözel zorbalığa uğrama düzeylerinin de yüksek olduğu, cinsiyet değişkeni incelendiğinde erkeklerin kadınlara göre zorbalığa uğrama düzeylerinin daha yüksek olduğu, ancak aradaki farkın önemli seviyede olmadığı, eşyalara zarar verme alt boyutu incelendiğinde erkeklerin kadınların kıyasla zorbalığa uğrama düzeylerinin yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Demirezen (2020) tarafından yapılan araştırmada spor katılan ve spora katılmayan ortaöğretim düzeyindeki öğrencilerin okula ilişkin tutumları ve akran zorbalığına maruz kalma durumlarının incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya 932 ortaöğretim öğrencisi dâhil edilmiştir. Araştırmanın sonucunda spora katılım ve cinsiyet değişkenine göre okula ilişkin tutum ve akran zorbalığı puanlarının gruplar arasında istatistiksel bakımdan anlamlı bir farklılık bulunduğu, akademik başarı ve spora katılım değişkenleri incelendiğinde akran zorbalığı ve okula yönelik tutum puanlarının gruplar arasında anlamlı bir farklılık meydana getirmediği, spor branşı açısından okula ilişkin tutum puanları arasında anlamlı fark bulunmazken akran zorbalığına ilişkin bireysel eşyalara zarar verme alt boyutunda anlamlı fark bulunduğu ve puanlarının yüksek olduğu, spora katılım ve cinsiyet değişkenlerinin hem akran zorbalığı hem de okula yönelik tutum kapsamında etkili olduğu, spor yaşı ilerledikçe okula ilişkin tutumun arttığı ve bireysel sporla ilgilenenlere kıyasla takım sporu yapan öğrencilerin akran zorbalığına uğrama düzeylerinin daha düşük düzeyde olduğu rapor edilmiştir.

Kılış (2019) tarafından yapılan araştırmada okul takımlarında oynayan öğrencilerin saldırganlığa ve şiddete ilişkin eğilimlerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya Adana ilinde öğrenim gören öğrenciler dâhil edilmiştir. Araştırmanın sonucunda öğrencilerin %33'ünün kadın, %67'sinin erkek olduğu, öğrencilerin yaş

değişkenleri incelendiğinde %32,2'sinin 16 yaşında olduğu, %36,4'ünün 17 yaşında olduğu, %24,5'inin 11. Sınıfa gittiği, %31,9'unun 9. Sınıfa gittiği, %32,4'ünün 10. Sınıfa gittiği, öğrencilerin yaptıkları spor türüne bakıldığında %17,6'sının bireysel spor branşında olduğu, %82,4'ünün takım sporu yaptığı, öğrencilerin akademik başarıların bakıldığında %49,7'sinin orta düzeyde olduğu, %8,5'inin çok iyi düzeyde olduğu, erkek öğrencilerin kadın öğrencilere kıyasla saldırganlık ölçeği puanlarının yüksek düzeyde olduğu ve aralarında anlamlı bir farklılık bulunduğu, şiddet eğilimi ölçeği puanları incelendiğinde kadın öğrencilerin erkek öğrencilere kıyasla puanlarının daha düşük düzeyde olduğu ancak aralarında anlamlı bir farklılığın bulunmadığı, öğrencilerin öğrenim gördükleri ilçe türüne göre saldırganlık puanlarının farklılaştığı, öğrencilerin yaşları ilerledikçe şiddet eğilimi düzeylerinin de arttığı sonucuna ulaşılmıştır.

Yamak ve diğerleri (2019) tarafından yapılan araştırmada spor bilimleri fakültesi ve spor lisesi öğrencilerinin saldırganlık ve öfke düzeylerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya 146 spor fakültesi öğrencisi, 113 spor lisesi öğrenci dâhil edilmiştir. Araştırmanın sonucunda üniversite ve lise öğrencisi olma durumuna göre sürekli öfke ve öfke ifade etme biçimleri arasında anlamlı farklılık bulunduğu, spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin spor lisesi öğrencilerine kıyasla öfkelerini daha kolay ifade edebildiği rapor edilmiştir.

Mutz ve Baur (2019) tarafından yapılan araştırmada ergenlerde spora katılımın saldırganlık eğilimi üzerindeki etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya 15 yaş grubunda yer alan ergenler katılmıştır. Araştırmanın sonunda spor yapma durumlarına göre incelendiği zaman ergenlerin saldırganlık eğilimleri arasında anlamlı farklılık bulunmadığı tespit edilmiştir. Aynı çalışmada göçmen olma, aile içinde şiddete tanıklık etme, cinsiyet ve sosyal yapı değişkenlerinin şiddet eğilimi üzerine belirleyici olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Asma ve diğerleri (2019) tarafından yapılan araştırmada öğrencilerin zorbalık davranış eğilim düzeylerinin spora katılım açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya Manisa ilinde öğrenim gören 6.7.8. Sınıf öğrencileri olarak toplam 300 ortaokul öğrencisi dâhil edilmiştir. Araştırmanın sonucunda spor yapmayan öğrencilerin spor yapan öğrencilere kıyasla zorbalık puan ortalamalarının yüksek düzeyde görüldüğü, cinsiyet değişkeni incelendiğinde spor yapan kadın öğrencilerin spor yapmayan kadın öğrencilere kıyasla zorbalık puan ortalamalarının düşük düzeyde olduğu, spora katılan öğrencilerin akran zorbalığına ilişkin eğilim düzeylerinin oldukça düşük olduğu rapor

edilmiştir.

Hocalar (2018) tarafından yapılan araştırmada spor lisesinde öğrenim gören öğrenciler ile diğer liselerde okuyan öğrencilerin atılganlık ve şiddet eğilimlerinin karşılaştırılması amaçlanmıştır. Araştırmaya Isparta spor lisesinde öğrenim gören 200 öğrenci dâhil edilmiştir. Araştırmanın sonucunda spor lisesi öğrencilerinin şiddet eğilimlerinin orta düzeyde olduğu, öğrencilerin demografik değişkenlerine bakıldığında okudukları lise türü, cinsiyet değişkeni, baba eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılığın bulunmadığı, anne eğitim durumuna bakıldığında öğrencilerin atılganlık düzeylerinin anlamlı bir farklılık oluşturduğu, şiddet eğilimlerinin cinsiyet değişkeni, öğrenim görülen okul türüne ve spor yapma durumlarına kıyasla anlamlı farklılık gösterdiği, katılımcıların atılganlık düzeyleri ile şiddet eğilimleri arasında anlamlı bir ilişkinin bulunmadığı rapor edilmiştir.

Gökurna (2018) tarafından yapılan araştırmada spor yapan öğrencilerin akran ilişkilerinde ve akran zorbalığının incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya Trabzon ili Ortahisar ilçesinde öğrenim gören 389 erkek ve 171 kadın olmak üzere 560 öğrenci dâhil edilmiştir. Araştırmanın sonucunda akran ilişkileri ve spor yapma düzeylerinin yüksek oranda olduğu, öğrencilerin akran zorbalığı eğilim düzeylerinin ortalamasının altın görüldüğü, öğrencilerin sporcu kimliği, spor branşı, cinsiyet, sınıf düzeyi gibi demografik değişkenler açısından farklılık göstermediği, ancak sporculuk düzeyine göre farklılık olduğu, öğrencilerin cinsiyet değişkeni ile sporculuk düzeylerinin zorbalık eğilimlerine göre farklılaştığı, ancak sınıf düzeyi ve spor branşına göre farklılaşmadığı, akran ilişkileri ve sporcu kimlikleri arasında pozitif, ancak orta düzeyde anlamlı, zorbalık eğilimleri ve sporcu kimlikleri arasında negatif bir yönde orta düzeyde anlamlı ilişkinin bulunduğu, akran ilişkileri ve sporcu kimliği puanları, akran zorbalığında yer alan toplan varyansın %28'ini açıkladığı sonucuna varılmıştır.

Çelik ve diğerleri (2017) tarafından yapılan araştırmada ortaöğretim düzeyinde öğrenim gören ve spor yapan öğrencilerin saldırganlık düzeylerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya Trabzon ili Ortahisar ilçesinde ortaöğretim düzeyinde öğrenim gören 698 öğrenci dahil edilmiştir. Araştırmanın sonucunda spor lisesi öğrencilerinin atılgan saldırganlık puan ortalamalarının yüksek düzeyde olduğu, kız öğrencilerin edilgen saldırganlık ve yüksek yıkıcı puanlarının oldukça yüksek bulunduğu, spor yapma yılına bakıldığında az olanların saldırganlık puanlarının düşük düzeyde görüldüğü, anne eğitim durumuna bakıldığında yüksek lisans olanların yıkıcı saldırganlık puanlarının diğer

gruplara göre yüksek olduğu sonucuna varılmıştır.

Zengin (2016) tarafından yapılan çalışmada farklı spor dalları ile ilgilenen lise öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya 156 kız ve 288 erkek olmak üzere toplam 698 sporcu öğrenci katılmıştır. Araştırmanın sonunda öğrencilerin saldırganlık düzeylerinin bazı demografik değişkenlere göre farklılık gösterdiği bulunmuştur. Aynı çalışmada öğrencilerin yıkıcı saldırganlık düzeyleri ile atılganlık düzeylerinin spor türüne göre anlamlı farklılık göstermediği rapor edilmiştir.

Varhan (2016) tarafından yapılan çalışmada lise öğrencilerinin tek ebeveynli sporcu olma durumları ve 12 haftalık sportif etkinliklerinin saldırganlık ve şiddet eğilim düzeylerine olan etkilerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya Afyonkarahisar’da öğrenim gören 109 tek ebeveynli sporcu dâhil edilmiştir. Araştırmanın sonucunda 12 haftalık program uygulanan sporcuların şiddet eğilimlerinin ve saldırganlık düzeyleri arasında anlamlı düzeyde farklılık bulunduğu rapor edilmiştir.

Yönet ve diğerleri (2016) tarafından yapılan çalışmada orta öğretim öğrencilerinin rekreatif etkinliklere katılımları ile saldırganlık şiddet eğilimlerinin değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya Konya ilinde öğrenim gören 200 öğrenci dâhil edilmiştir. Araştırmanın sonucunda öğrencilerin ailelerinin eğitim düzeyi, ebeveyn tutumu, televizyon izleme süresi, aylık gelir düzeyi, aktif spor yapma ve saldırganlık düzeyini yordadığı, cinsiyet değişkenine göre manidarlık düzeyinde anlamlı farklılığın olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Kanat (2015) tarafından yapılan çalışmada ortaöğretim öğrencilerinin beden eğitimi ve spor dersi alma durumlarına göre zorba davranış biçimlerinin temel değer düzeyleri kapsamında incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya Malatya ilinde öğrenim gören lise öğrencileri dâhil edilmiştir. Araştırmanın sonucunda öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıfa göre, katılımcıların beden eğitimi ve spor ders saati süresine göre ve öğrencilerin aile aylık gelir düzeyine göre anlamlı farklılık bulunduğu, öğrencilerin öğrenim gördükleri okul türüne göre toplam zorbalık eğilimi puanları arasında anlamlı farklılık bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Güler (2014) tarafından yapılan çalışmada adölesan futbolcular da sosyal destek ile şiddet eğilimi arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya U17 yaş ve U14 yaşında olan toplam 400 sporcu dâhil edilmiştir. Araştırmanın sonucunda sporcuların şiddet eğilimleri ile sporcuların yaşları arasında algılanan sosyal destek, anne çalışma

durumu, baba çalışma durumu ile şiddet eğilim seviyesi, baba eğitim durumu ile algılanan sosyal destek düzeyi arasında anlamlı bir ilişkinin bulunduğu rapor edilmiştir.

Sonderlund ve diğerleri (2013) tarafından yapılan çalışmada spora katılımın alkol kullanımını, şiddet ve saldırganlık eğilimi üzerindeki etkilerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada derleme çalışmalarda yaygın olarak kullanılan meta-analiz yönteminden yararlanılmıştır. Bu kapsamda konu ile ilgili yapılmış olan 6890 çalışmanın 11 tanesine ilişkin bulgular incelenmiştir. Araştırma kapsamında değerlendirmeye alınan makaleler ergenler üzerinde yürütülen çalışmalardan seçilmiştir. Araştırmanın sonunda alkol kullanımı ve şiddet eğiliminin spor yapma alışkanlığı olan bireyler lehine yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Fervent ve diğerleri (2010) tarafından yapılan çalışmada ortaöğretim düzeyindeki öğrencilerin saldırganlık düzeyleri ile spora katılımlarının incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya İstanbul ilinde bulunan Gaziosmanpaşa ilçesinde öğrenim gören 187 erkek ve 167 kadın olmak 354 öğrenci dâhil edilmiştir. Araştırmanın sonucunda cinsiyet değişkeni incelendiğinde erkek ve kadın öğrenciler arasında bir fark olmamasına rağmen kadın öğrencilerin atılganlık özelliğinin daha yüksek düzeyde olduğu, spor yapan öğrencilerin spor yapmayan öğrencilere kıyasla atılganlık düzeylerinin daha yüksek düzeyde bulunduğu, spora katılımın öğrenciler üzerinde atılganlık düzeyini arttırdığı ancak saldırganlık azalttığı rapor edilmiştir.

Moesch ve diğerleri (2010) tarafından yapılan çalışmada ergenlik döneminde yer alan sporcularda saldırganlık eğilimi ile ilişkili faktörlerin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya 12-18 yaş aralığında bulunan 2438 ergen katılmıştır. Araştırmanın sonunda ergenlerde spor yapma değişkenine göre saldırganlık eğiliminin bazı farklılıklar gösterdiği bulunmuştur. elde edilen sonuçlara göre takım sporları ile ilgilenen ergenlerde saldırganlık eğiliminin bireysel spor dalları ile ilgilenen sporculardan daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bunun yanında vücut temasına ayalı spor dalları ile ilgilenen ergenlerde saldırganlığın temassız sporlarla ilgilenen ergenlerden daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Öğdem (2009) tarafından yapılan çalışmada okul çağı çocuklarında fiziksel aktivitenin sigara-alkol kullanımı ve zorbalık-kabadayılık durumlarının incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya 1994 öğrenci dâhil edilmiştir. Araştırmanın sonucunda öğrencilerin 1993-1994 yıl doğumlu erkeklerin kötü alışkanlık ve fiziksel aktivite açısından incelendiğinde anlamlı bir farkın olduğu, 1990-1992 yıl doğumlu kadın

katılımcıların kötü alışkanlık ve fiziksel aktivite açısından anlamlı bir farkın olduğu, fiziksel aktivite düzeyleri arttıkça katılımcıların alkol kullanımlarının da arttığı sonucuna varılmıştır.

3. YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmamızda tarama modeli kapsamında betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Betimsel tarama modeli; bir değişkene ilişkin sayısal sayısal değerlerin toplanması, betimlenmesi ve sunulmasına olanak sağlayan araştırma modelidir(Büyüköztürk, 2015).

3.2. Evren ve Örneklem

Bu çalışmanın evrenin, 2019-2020 eğitim-öğretim yılında, İncirliova Spor Lisesi'nde öğrenim gören 440 öğrenciden oluşmaktadır. (N=440) Örneklemine ise evreni bilinen örneklem yöntemi ile hesaplanmış olup (N=233) oluşturmuştur. Çalışmanın yürütüleceği okul seçiminde tipik durum örnekleme yönteminden yararlanılmıştır. Araştırmanın örneklemini seçkisiz örnekleme yöntemlerinden basit seçkisiz örnekleme yöntemi ile belirlenmiş bireyler oluşturmuştur.

3.3. Verilerin Toplanması

Anket uygulamaları Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik Kurulu'ndan onay alındıktan ve ilgili kurumlardan izinler alındıktan sonra uygulanmıştır. Anket uygulamaları katılımcılara Google Formlar üzerinden ulaştırılmış olup araştırmaya katılımında gönüllük esas alınmıştır.

3.4. Veri Toplama Araçları

Araştırmada ilgili verilerin toplanması için katılımcıların; kişisel özelliklerini belirlemek amacıyla araştırmacı tarafından oluşturulan kişisel Bilgi Formu, Dölek (2002) tarafından geliştirilen “Zorbalık Eğilimi Ölçeği” ve Dölek (2002) tarafından geliştirilen “Zorbalıkla Baş etme Ölçeği ” kullanılacaktır.

3.4.1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacılar tarafından hazırlanan “Kişisel Bilgi Formu” Cinsiyet, Yaş, Sınıf, Spor yapma sıklığı, Spor deneyimi, gibi sorulardan oluşmaktadır.

3.4.2. Zorbalık Eğilimi Ölçeği

Dölek (2002) tarafından geliştirilen “Zorbalık Eğilimi Ölçeği” 26 madde ve altı alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçeğe ilişkin alt boyutlar 10 madde olumsuz yansıtma, 6 madde duygusal paylaşım eksikliği, 4 madde haklı görme, 4 madde başkalarını üzme, 6 madde gücü kullanma ve tek madde rahatsız olmama şeklindedir. Ölçekte bulunan 1, 3, 10, 14, 16, 18, 20, 24, 26. Maddeler ters puanlanmaktadır. Ölçeğin güvenirliği için cronbach alfa katsayısı 0,67 ve tüm altboyutlarda Cronbach alfa katsayıları da, 50' nin üzerinde olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Dölek, 2002). Çalışmamızda Cronbach alfa katsayı 0.84 olarak tespit edilmiştir. Ölçek 4'lü likert tipinde olup 4, kesinlikle katılmıyorum: 3 ile 1 kesinlikle katılmıyorum arasında puanlanmaktadır. 11 adet ters madde tersine puanlanmaktadır.

3.4.3. Zorbalıkla Baş Etme Ölçeği

Dölek (2002) tarafından geliştirilen ölçek 6 faktör ve 2 maddeden oluşan Zorbalıkla Baş Etme Ölçeği 7 madde zorbalığın engellenmesi bilinci, 5 madde zorbalığa karşı durma, 2 madde zorbalığı bildirme bilinci, 4 madde yardım isteme bilinci, 2 madde tepkisiz kalmama bilinci ve 4 madde savunma bilincidir (4 madde). Ölçekteki bulunan 3, 4, 6, 8, 9, 12, 17, 18, 20, 22, 23. Maddeler ters puanlanmaktadır. Ölçeğin iç tutarlığının belirlenmesi için cronbach alfa katsayısı hesaplanmıştır. Ölçeğin geneline yönelik cronbach alfa katsayısı, 41 dir. Çalışmamızda Cronbach alfa katsayı 0.79 olarak tespit edilmiştir. Ölçek 4'lü likert tipinde olup 4, kesinlikle katılmıyorum: 3 ile 1 kesinlikle katılmıyorum arasında puanlanmaktadır. 11 adet ters madde tersine puanlanmaktadır. Ölçekten alınan yüksek puan zorbalıkla baş etme düzeyinin yüksek olduğunu, düşük puan ise zorbalıkla baş etme düzeyinin düşük olduğunu göstermektedir (Dölek, 2002).

3.5. Bağımlı/Bağımsız Değişkenler

3.5.1. Bağımlı Değişkenler

Zorbalıkla Baş etme Ölçeği, Zorbalık Eğilimi Ölçeği

3.5.2. Bağımsız Değişkenler

Kişisel Özellikleri

3.6. İstatistiksel Yöntemler

Anket uygulamalarından elde edilecek veriler SPSS 25,0 paket programında %95 güven aralığında ve 0,05 anlamlılık düzeyinde değerlendirilecektir. Cinsiyet, Yaş, Sınıf, Spor yapma sıklığı, Spor deneyimi, gibi kişisel bilgilere ilişkin tanımlayıcı istatistikler hesaplanacaktır. Verilerin normal dağılım gösterip göstermediği Kolmogorov-Smirnov Testi ile sınınmış ve anlamlılık düzeyi $p < 0.05$ 'den küçük olduğundan nonparametrik testler kullanılmıştır. Bağımsız iki grubun karşılaştırılması için Mann-Whitney U Testi testi ile analiz yapılırken Bağımsız ikiden fazla grubun karşılaştırılması Kruskal Wallis H testi ile yapılmıştır. Ayrıca Zorbalık Eğilimi ile Zorbalıkla Başetme arasındaki ilişki Spearman korelasyon (ρ) ile sınınmıştır.

4. BULGULAR

Tablo 5. Demografik Değişkenler

Değişkenler	f	%	
Yaş	14 yaş ve altı	39	18,2
	15 yaş	32	15
	16 yaş	32	15
	17 yaş	84	39,3
	18 yaş ve üstü	27	12,6
	Toplam	214	100
Cinsiyet	Kadın	97	45,3
	Erkek	117	54,7

	Toplam	214	100
Sınıf	9. sınıf	33	15,4
	10. sınıf	55	25,7
	11. sınıf	28	13,1
	12. sınıf	98	45,8
	Toplam	214	100
Haftalık Spor yapma Sıklığı	Spor Yapmıyorum	39	18,2
	1-2 gün	42	19,6
	3-4 gün	56	26,2
	5-6 gün	31	14,5
	Hergün	46	21,5
	Toplam	214	100
Spor Geçmişi	Yok	113	52,8
	1-2 yıl	31	14,5
	3-4 yıl	21	9,8
	5-6 yıl	25	11,7
	7 yıl ve üstü	24	11,2
	Toplam	214	100

Tablo 5'te Aydın Spor Lisesinde öğrenim gören öğrencilerin sosyodemografik özelliklerini gösteren frekans tablosu yer almaktadır. Tabloda yer alan kategorik değişkenlerde en yüksek yüzdeler sırasıyla; 17 yaş aralığında olduğu (%39,3), cinsiyet değişkeninde erkek öğrencilerin çoğunlukta olduğu (%54,7); sınıf değişkeninde 12. Sınıfların olduğu (%45,8); Haftalık Spor yapma Sıklığı değişkeninde haftada 3-4 gün spor yapanlar(%26,2) ve spor geçmişine sahip olmayan öğrenciler oluşmaktadır (%52,8).

Tablo 6. Katılımcıların Zorbalık Eğilim Düzeyleri Ve Zorbalıkla Baş Etme Düzeylerine İlişkin Tanımlayıcı Değerler

	Değişkenler	Minimum	Maximum	$\bar{x}$	Ss
Zorbalık Eğilimi	Olumsuz Yansıtma	11	20	17,5613	2,18591
	Duygusal Paylaşım Eksikliği	4	24	19,5587	2,95765
	Haklı Görme	4	16	11,4038	2,48892
	Başkalarını Üzmek	8	16	13,8505	1,83499
	Güç Kullanma	5	24	19,9533	2,85448
	Rahatsız Olmama	1	4	3,3239	,87590
	Zorbalık Eğilimi	18	104	85,3271	10,14799
Zorbalıkla Başetme	Zorbalığın Engellenmesi Bilinci	4	19	9,1075	2,75146
	Zorbalığa Karşı Durma	5	20	9,0892	3,18109
	Zorbalığı Bildirme Bilinci	2	8	4,0469	1,40338
	Yardım İsteme Bilinci	4	14	8,4673	2,17030
	Tepkisiz Kalmama Bilinci	2	7	3,2991	1,11511

Savunma Bilinci	3	15	5,9484	1,94310
Zorbalıkla Başetme	10	63	39,8692	7,90743

Tablo 6 incelendiğinde, katılımcıların Zorbalık Eğilim Düzeyleri toplam puanları çok yüksek düzeyde olduğu ($\bar{x}=85,3271$), Olumsuz Yansıtma puanlarının ($\bar{x}=17,5613$) çok düşük olduğu, Duygusal Paylaşım Eksikliği puanlarının yüksek olduğu ($\bar{x}=19,5587$), Haklı Görme puanlarının yüksek olduğu ($\bar{x}=11,4038$), Başkalarını Üzme puanlarının çok yüksek olduğu ($\bar{x}=13,8505$), Güç Kullanma boyutunun çok yüksek olduğu ($\bar{x}=19,5587$) ve Rahatsız Olmama boyutunun yüksek olduğu görülmektedir($\bar{x}=3,3239$).

Katılımcıların Zorbalıkla Baş Etme toplam puanları düşük düzeyde olduğu ($\bar{x}=39,8692$), Zorbalığın Engellenmesi Bilinci puanlarının düşük olduğu ($\bar{x}=9,1075$), Zorbalığa Karşı Durma puanlarının düşük düzeyde olduğu ($\bar{x}=9,0892$), Zorbalığı Bildirme Bilinci puanlarının yüksek olduğu ($\bar{x}=4,0469$), Yardım İsteme Bilinci puanlarının yüksek olduğu ($\bar{x}=8,4673$), Tepkisiz Kalmama Bilinci puanlarının düşük düzeyde olduğu ($\bar{x}=3,2991$) ve Savunma Bilinci puanlarının düşük düzeyde olduğu görülmektedir($\bar{x}=5,9484$).

Tablo 7. Ölçeklere İlişkin Normallik Analizi Sonuçları

	Kolmogorov-Smirnova			Shapiro-Wilk		
	Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
Olumsuz Yansıtma	,155	212	,000	,899	212	,000
Duygusal Paylaşım Eksikliği	,089	212	,000	,954	212	,000
Haklı Görme	,088	212	,000	,971	212	,000
Başkalarını Üzmek	,177	212	,000	,907	212	,000
Güç Kullanma	,123	212	,000	,951	212	,000
Rahatsız Olmama	,309	212	,000	,736	212	,000
Zorbalık Eğilimi	,070	212	,012	,986	212	,041
Zorbalığın Engellenmesi Bilinci	,163	212	,000	,900	212	,000
Zorbalığa Karşı Durma	,134	212	,000	,934	212	,000
Zorbalığı Bildirme Bilinci	,193	212	,000	,911	212	,000
Yardım İsteme Bilinci	,121	212	,000	,971	212	,000
Tepkisiz Kalmama Bilinci	,180	212	,000	,877	212	,000

Savunma Bilinci	,185	212	,000	,871	212	,000
Zorbalıkla Bahsetme	,047	212	,200*	,990	212	,134

Tablo 7'e göre elde edilen verilere uygulanacak testleri belirlemek amacıyla Normallik testi uygulanmıştır. Kolmogorov-Smirnov testi sonucuna göre anlamlılık düzeyi $p < 0.05$ olduğundan çalışmada Nonparametrik testler kullanılmıştır. Kolmogorov-Smirnov testi sonucuna göre ikili değişkenler için Mann-Whitney U testi, ikiden fazla grupları tespit etmede Kruskal-Wallis Testi kullanılmıştır

Tablo 8. Spor Lisesi Öğrencilerinin Zorbalık Eğilimi ile Cinsiyet Değişkeni Arasında Yapılan Man Witney U Testi Sonuçları

Ölçek ve Alt Boyutları	Cinsiyet	N	Sıra Ort.	Sıralama Toplamı	U Değeri	z	p
Olumsuz Yansıtma	Kadın	97	102,52	9944,50	5191,500	-,881	,378
	Erkek	115	109,86	12633,50			
Duygusal Paylaşım Eksikliği	Kadın	97	103,04	9994,50	5241,500	-,864	,387
	Erkek	116	110,31	12796,50			
Haklı Görme	Kadın	97	111,68	10833,00	5172,000	-1,022	,307
	Erkek	116	103,09	11958,00			
Başkalarını Üzmek	Kadın	97	107,77	10454,00	5648,000	-,060	,952
	Erkek	117	107,27	12551,00			
Güç Kullanma	Kadın	97	104,73	10159,00	5406,000	-,600	,549
	Erkek	117	109,79	12846,00			
Rahatsız Olmama	Kadın	97	109,25	10597,00	5408,000	-,539	,590
	Erkek	116	105,12	12194,00			
Zorbalık Eğilimi	Kadın	97	107,98	10474,50	5627,500	-,104	,917
	Erkek	117	107,10	12530,50			

$p < 0,05^*$

Tablo 8'de spor lisesi öğrencilerinin cinsiyet kategorisi değişkenleri ile Zorbalık Eğilimi düzeyleri arasında yapılan Man Witney U testi sonucu ölçek toplam ve tüm alt boyutlarda istatistiksel olarak anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir ($p > 0.05$).

Tablo 9. Spor Lisesi Öğrencilerinin Zorbalık Eğilimi ile Yaş Değişkeni Arasında Yapılan Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Ölçek ve Alt Boyutları	Yaş	N	Sıra Ortalaması	Ki-kare Değeri	df	p	Post Hoc
Olumsuz Yansıtma	⁽¹⁾ 14 yaş ve altı	38	97,07	1,260	4	,868	-
	⁽²⁾ 15 yaş	32	111,80				
	⁽³⁾ 16 yaş	32	108,00				

	(4)17 yaş	84	108,20				
	(5)18 yaş ve üstü	26	106,44				
Duygusal Paylaşım Eksikliği	(1)14 yaş ve altı	39	107,97				
	(2)15 yaş	32	104,67				
	(3)16 yaş	32	103,81	,522	4	,971	-
	(4)17 yaş	84	110,13				
	(5)18 yaş ve üstü	26	102,21				
Haklı Görme	(1)14 yaş ve altı	39	92,42				
	(2)15 yaş	32	107,73				
	(3)16 yaş	32	113,89	3,376	4	,497	-
	(4)17 yaş	84	112,23				
	(5)18 yaş ve üstü	26	102,60				
Başkalarını Üzmek	(1)14 yaş ve altı	39	97,68				
	(2)15 yaş	32	129,48				
	(3)16 yaş	32	116,39	8,835	4	,065	-
	(4)17 yaş	84	97,32				
	(5)18 yaş ve üstü	27	116,76				
Güç Kullanma	(1)14 yaş ve altı	39	95,47				
	(2)15 yaş	32	113,77				
	(3)16 yaş	32	113,22	2,320	4	,677	-
	(4)17 yaş	84	106,79				
	(5)18 yaş ve üstü	27	112,89				
Rahatsız Olmama	(1)14 yaş ve altı	39	109,97				
	(2)15 yaş	32	119,06				
	(3)16 yaş	32	92,91	4,002	4	,406	-
	(4)17 yaş	84	108,21				
	(5)18 yaş ve üstü	26	101,12				
Zorbalık Eğilimi	(1)14 yaş ve altı	39	95,49				
	(2)15 yaş	32	119,56				
	(3)16 yaş	32	111,08	2,842	4	,585	-
	(4)17 yaş	84	107,92				
	(5)18 yaş ve üstü	27	105,00				

Tablo 9’da spor lisesi öğrencilerinin yaş kategorisi değişkenleri ile Zorbalık Eğilimi düzeyleri arasında yapılan Kruskal Wallis H Testi sonucu ölçek toplam ve tüm alt boyutlarda istatistiksel olarak anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir ($p>0.05$).

Tablo 10. Spor Lisesi Öğrencilerinin Zorbalık Eğilimi ile Sınıf Değişkeni Arasında Yapılan Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Ölçek ve Alt Boyutları	Yaş	N	Sıra Ortalaması	Ki-kare Değeri	df	p	Post Hoc
Olumsuz Yansıtma	(1)9. sınıf	32	97,53				
	(2)10. sınıf	55	109,91	1,732	3	,630	-
	(3)11. sınıf	28	116,45				
	(4)12. sınıf	97	104,65				
Duygusal Paylaşım Eksikliği	(1)9. sınıf	33	102,89				
	(2)10. sınıf	55	104,05	,798	3	,850	-
	(3)11. sınıf	28	115,25				
	(4)12. sınıf	97	107,69				
Haklı Görme	(1)9. sınıf	33	91,83	4,791	3	,188	-

	(2) 10. sınıf	55	110,15				
	(3) 11. sınıf	28	125,34				
	(4) 12. sınıf	97	105,08				
Başkalarını Üzmek	(1) 9. sınıf	33	96,15				
	(2) 10. sınıf	55	121,54	4,670	3	,198	-
	(3) 11. sınıf	28	109,57				
	(4) 12. sınıf	98	102,85				
Güç Kullanma	(1) 9. sınıf	33	89,12				
	(2) 10. sınıf	55	117,42	4,640	3	,200	-
	(3) 11. sınıf	28	113,13				
	(4) 12. sınıf	98	106,52				
Rahatsız Olmama	(1) 9. sınıf	33	104,20				
	(2) 10. sınıf	55	109,73	1,754	3	,625	-
	(3) 11. sınıf	28	95,09				
	(4) 12. sınıf	97	109,85				
Zorbalık Eğilimi	(1) 9. sınıf	33	89,65				
	(2) 10. sınıf	55	116,87	4,954	3	,175	-
	(3) 11. sınıf	28	118,05				
	(4) 12. sınıf	98	105,23				

Tablo 10’da spor lisesi öğrencilerinin sınıf düzeyi değişkenleri ile Zorbalık Eğilimi düzeyleri arasında yapılan Kruskal Wallis H Testi sonucu ölçek toplam ve tüm alt boyutlarda istatistiksel olarak anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir ($p>0.05$).

Tablo 11. Zorbalık Eğilimi ile Spor Yapma Sıklığı Değişkeni Arasında Yapılan Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Ölçek ve Alt Boyutları	Yaş	N	Sıra Ortalaması	Ki-kare Değeri	df	p	Post Hoc
Olumsuz Yansıtma	(1) Spor Yapmıyorum	38	100,97				
	(2) 1-2 gün	42	102,71	6,082	4	,193	-
	(3) 3-4 gün	56	105,91				
	(4) 5-6 gün	31	93,11				
	(5) 7 gün	45	124,66				
Duygusal Paylaşım Eksikliği	(1) Spor Yapmıyorum	39	100,14	3,385	4	,496	-
	(2) 1-2 gün	42	107,77				

	(3) 3-4 gün	56	102,27				
	(4) 5-6 gün	31	102,63				
	(5) 7 gün	45	121,12				
Haklı Görme	(1) Spor Yapmıyorum	39	101,88	2,547	4	,636	-
	(2) 1-2 gün	42	109,75				
	(3) 3-4 gün	56	109,96				
	(4) 5-6 gün	31	117,98				
	(5) 7 gün	45	97,62				
Başkalarını Üzmek	(1) Spor Yapmıyorum	39	114,45	3,461	4	,484	-
	(2) 1-2 gün	42	104,65				
	(3) 3-4 gün	56	106,31				
	(4) 5-6 gün	31	92,21				
	(5) 7 gün	46	115,96				
Güç Kullanma	(1) Spor Yapmıyorum	39	108,56	,314	4	,989	-
	(2) 1-2 gün	42	110,61				
	(3) 3-4 gün	56	105,83				
	(4) 5-6 gün	31	103,37				
	(5) 7 gün	46	108,58				
Rahatsız Olmama	(1) Spor Yapmıyorum	39	114,90	1,488	4	,829	-
	(2) 1-2 gün	42	106,80				
	(3) 3-4 gün	56	106,04				
	(4) 5-6 gün	31	98,74				
	(5) 7 gün	45	107,23				
Zorbalık Eğilimi	(1) Spor Yapmıyorum	39	104,87	1,327	4	,857	-
	(2) 1-2 gün	42	107,83				
	(3) 3-4 gün	56	106,20				
	(4) 5-6 gün	31	100,42				
	(5) 7 gün	46	115,78				

Tablo 11’de spor lisesi öğrencilerinin spor yapma sıklıkları ile Zorbalık Eğilimi düzeyleri arasında yapılan Kruskal Wallis H Testi sonucu ölçek toplam ve tüm alt boyutlarda istatistiksel olarak anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir ($p < 0.05$).

Tablo 12. Spor Lisesi Öğrencilerinin Zorbalık Eğilimi ile Spor Geçmişi Değişkeni Arasında Yapılan Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Ölçek ve Alt Boyutları	Spor Geçmişi	N	Sıra Ortalaması	Ki-kare Değeri	df	p	Post Hoc
Olumsuz Yansıtma	(1)Yok	111	108,04	1,311	4	,860	-
	(2) 1-2 yıl	31	98,06				
	(3) 3-4 yıl	21	100,10				
	(4) 5-6 yıl	25	113,94				
	(5) 7 yıl ve üstü	24	108,15				
Duygusal Paylaşım Eksikliği	(1)Yok	112	102,92	6,239	4	,182	-
	(2) 1-2 yıl	31	93,52				
	(3) 3-4 yıl	21	108,29				

	(4) 5-6 yıl	25	119,48				
	(5)7 yıl ve üstü	24	129,31				
Haklı Görme	(1)Yok	112	111,14	4,914	4	,296	-
	(2) 1-2 yıl	31	93,79				
	(3) 3-4 yıl	21	87,36				
	(4) 5-6 yıl	25	116,82				
	(5)7 yıl ve üstü	24	111,69				
Başkalarını Üzmek	(1)Yok	113	115,91	4,930	4	,295	-
	(2) 1-2 yıl	31	97,98				
	(3) 3-4 yıl	21	95,40				
	(4) 5-6 yıl	25	104,00				
	(5)7 yıl ve üstü	24	94,42				
Güç Kullanma	(1)Yok	113	110,19	2,289	4	,683	-
	(2) 1-2 yıl	31	92,71				
	(3) 3-4 yıl	21	105,95				
	(4) 5-6 yıl	25	108,94				
	(5)7 yıl ve üstü	24	113,79				
Rahatsız Olmama	(1)Yok	112	104,52	,574	4	,966	-
	(2) 1-2 yıl	31	109,47				
	(3) 3-4 yıl	21	107,45				
	(4) 5-6 yıl	25	109,26				
	(5)7 yıl ve üstü	24	112,65				
Zorbalık Eğilimi	(1)Yok	113	110,23	3,257	4	,516	-
	(2) 1-2 yıl	31	92,34				
	(3) 3-4 yıl	21	98,19				
	(4) 5-6 yıl	25	113,58				
	(5)7 yıl ve üstü	24	116,06				

p<0,05*

Tablo 12’de spor lisesi öğrencilerinin spor geçmişleri ile Zorbalık Eğilimi düzeyleri arasında yapılan Kruskal Wallis H Testi sonucu ölçek toplam ve tüm alt boyutlarda istatistiksel olarak anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir (p>0.05).

Tablo 13. Spor Lisesi Öğrencilerinin Zorbalıkla Başetme ile Cinsiyet Değişkeni Arasında Yapılan Man Witney U Testi Sonuçları

Ölçek ve Alt Boyutları	Cinsiyet	N	Sıra Ort.	Sıralama Toplamı	U Değeri	z	p
Zorbalığın Engellenmesi	Kadın	97	109,89	10659,00	5443,000	-,519	,604
Bilinci	Erkek	117	105,52	12346,00			
Zorbalığa Karşı Durma	Kadın	97	119,48	11589,50	4415,500	-2,728	,006*
Bilinci	Erkek	116	96,56	11201,50			
Zorbalığı Bildirme	Kadın	97	92,65	8987,50	4234,500	-3,208	,001*
Bilinci	Erkek	116	119,00	13803,50			
Yardım İsteme	Kadın	97	102,64	9956,50	5203,500	-1,057	,291

Bilinci	Erkek	117	111,53	13048,50			
Tepkisiz Kalmama Bilinci	Kadın	97	97,51	9458,50			
	Erkek	117	115,78	13546,50	4705,500	-2,231	,026*
Savunma Bilinci	Kadın	97	106,55	10335,00			
	Erkek	116	107,38	12456,00	5582,000	-,100	,920
Zorbalıkla Başetme	Kadın	97	106,55	10335,00			
	Erkek	117	108,29	12670,00	5582,000	-,205	,837

p<0,05*

Tablo 13'te spor lisesi öğrencilerinin cinsiyet değişkenleri ile Zorbalık Eğilimi düzeyleri arasında yapılan Man Witney U testi sonucu Zorbalığa Karşı Durma, Zorbalığı Bildirme Bilinci ve Tepkisiz Kalmama Bilinci alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur (p<0.05). Zorbalığa Karşı Durma boyutunda kadın öğrencilerin, Zorbalığı Bildirme Bilinci ve Tepkisiz Kalmama Bilinci boyutlarında erkek öğrencilerin puanlarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Ölçek toplamı, Zorbalığın Engellenmesi Bilinci, Yardım İsteme Bilinci ve Savunma Bilinci boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir (p>0.05).

Tablo 14. Spor Lisesi Öğrencilerinin Zorbalıkla Baş etme ile Yaş Değişkeni Arasında Yapılan Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Ölçek ve Alt Boyutları	Yaş	N	Sıra Ortalaması	Ki-kare Değeri	df	p	Post Hoc
Zorbalığın Engellenmesi Bilinci	⁽¹⁾ 14 yaş ve altı	39	117,97	3,668	4	,453	-
	⁽²⁾ 15 yaş	32	95,30				
	⁽³⁾ 16 yaş	32	110,58				
	⁽⁴⁾ 17 yaş	84	102,92				
	⁽⁵⁾ 18 yaş ve üstü	27	117,44				
Zorbalığa Karşı Durma	⁽¹⁾ 14 yaş ve altı	38	124,38	11,929	4	,018*	2>4
	⁽²⁾ 15 yaş	32	124,56				
	⁽³⁾ 16 yaş	32	93,86				

	(⁴)17 yaş	84	93,93				
	(⁵)18 yaş ve üstü	27	117,96				
Zorbalığı Bildirme Bilinci	(¹)14 yaş ve altı	38	121,91	8,420	4	,077	-
	(²)15 yaş	32	120,52				
	(³)16 yaş	32	113,48				
	(⁴)17 yaş	84	94,24				
	(⁵)18 yaş ve üstü	27	102,02				
Yardım İsteme Bilinci	(¹)14 yaş ve altı	39	109,55	6,488	4	,166	-
	(²)15 yaş	32	123,61				
	(³)16 yaş	32	111,64				
	(⁴)17 yaş	84	95,42				
	(⁵)18 yaş ve üstü	27	118,11				
Tepkisiz Kalmama Bilinci	(¹)14 yaş ve altı	39	115,85	4,787	4	,310	-
	(²)15 yaş	32	96,03				
	(³)16 yaş	32	112,94				
	(⁴)17 yaş	84	101,20				
	(⁵)18 yaş ve üstü	27	122,19				
Savunma Bilinci	(¹)14 yaş ve altı	38	114,95	4,190	4	,381	-
	(²)15 yaş	32	91,69				
	(³)16 yaş	32	114,66				
	(⁴)17 yaş	84	103,33				
	(⁵)18 yaş ve üstü	27	116,31				
Zorbalıkla Başetme	(¹)14 yaş ve altı	39	120,60	7,737	4	,102	-
	(²)15 yaş	32	114,72				
	(³)16 yaş	32	112,55				
	(⁴)17 yaş	84	93,21				
	(⁵)18 yaş ve üstü	27	118,50				

p<0,05*

Tablo 14’te spor lisesi öğrencilerinin yaş değişkenleri ile Zorbalık Eğilimi düzeyleri arasında yapılan Kruskal Wallis H testi sonucu sadece Zorbalığa Karşı Durma, alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu görülmektedir (p<0.05). Farklılığı tespit etmek amacıyla yapılan Fark testinde 15 yaşındaki öğrencilerin zorbalığa karşı durma bilinçlerinin 17 yaşındaki öğrencilerden daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Ölçek toplamı, Zorbalığı Bildirme Bilinci, Tepkisiz Kalmama Bilinci, Zorbalığın Engellenmesi Bilinci, Yardım İsteme Bilinci ve Savunma Bilinci boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir (p>0.05).

Tablo 15. Spor Lisesi Öğrencilerinin Zorbalıkla Baş etme ile Sınıf Değişkeni Arasında Yapılan Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Ölçek ve Alt Boyutları	Sınıf	N	Sıra Ortalaması	Ki-kare Değeri	df	p	Post Hoc
Zorbalığın Engellenmesi	(¹) 9. sınıf	33	127,44	7,244	3	,065	-
	(²) 10. sınıf	55	92,46				

Bilinci	⁽³⁾ 11. sınıf	28	115,16				
	⁽⁴⁾ 12. sınıf	98	107,04				
Zorbalığa Karşı Durma	⁽¹⁾ 9. sınıf	32	116,56	7,006	3	,072	-
	⁽²⁾ 10. sınıf	55	119,65				
	⁽³⁾ 11. sınıf	28	85,70				
	⁽⁴⁾ 12. sınıf	98	102,86				
Zorbalığı Bildirme Bilinci	⁽¹⁾ 9. sınıf	32	123,31	8,366	3	,039*	1>4
	⁽²⁾ 10. sınıf	55	112,89				
	⁽³⁾ 11. sınıf	28	119,79				
	⁽⁴⁾ 12. sınıf	98	94,71				
Yardım İsteme Bilinci	⁽¹⁾ 9. sınıf	33	109,03	2,163	3	,539	-
	⁽²⁾ 10. sınıf	55	117,29				
	⁽³⁾ 11. sınıf	28	103,04				
	⁽⁴⁾ 12. sınıf	98	102,77				
Tepkisiz Kalmama Bilinci	⁽¹⁾ 9. sınıf	33	111,29	,582	3	,901	-
	⁽²⁾ 10. sınıf	55	105,03				
	⁽³⁾ 11. sınıf	28	113,50				
	⁽⁴⁾ 12. sınıf	98	105,90				
Savunma Bilinci	⁽¹⁾ 9. sınıf	32	124,84	7,109	3	,069	-
	⁽²⁾ 10. sınıf	55	91,10				
	⁽³⁾ 11. sınıf	28	114,82				
	⁽⁴⁾ 12. sınıf	98	107,86				
Zorbalıkla Baş etme	⁽¹⁾ 9. sınıf	33	122,79	3,370	3	,338	-
	⁽²⁾ 10. sınıf	55	109,80				
	⁽³⁾ 11. sınıf	28	109,43				
	⁽⁴⁾ 12. sınıf	98	100,51				

p<0,05*

Tablo 15’te spor lisesi öğrencilerinin sınıf değişkenleri ile Zorbalık Eğilimi düzeyleri arasında yapılan Kruskal Wallis H Testi sonucu sadece Zorbalığı Bildirme Bilinci alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu görülmektedir (p<0.05). Farklılığı tespit etmek amacıyla yapılan Fark testinde 9. Sınıf öğrencilerinin Zorbalığı Bildirme Bilinçlerinin 12. sınıf öğrencilerden daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Ölçek toplamı, Zorbalığın Engellenmesi Bilinci, Zorbalığa Karşı Durma, Tepkisiz Kalmama Bilinci, Yardım İsteme Bilinci ve Savunma Bilinci boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı farklılaşma görülmemektedir (p>0.05).

Tablo 16. Spor Lisesi Öğrencilerinin Zorbalıkla Baş etme ile Spor Yapma Sıklığı Değişkeni Arasında Yapılan Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Ölçek ve Alt Boyutları	Spor Yapma Sıklığı	N	Sıra Ortalaması	Ki-kare Değeri	df	p	Post Hoc
Zorbalığın Engellenmesi Bilinci	⁽¹⁾ Spor Yapmıyorum	39	103,88	7,702	4	,103	-
	⁽²⁾ 1-2 gün	42	112,89				
	⁽³⁾ 3-4 gün	56	104,08				
	⁽⁴⁾ 5-6 gün	31	131,44				
	⁽⁵⁾ 7 gün	46	93,67				
Zorbalığa Karşı	⁽¹⁾ Spor Yapmıyorum	38	127,00	7,049	4	,133	-
	⁽²⁾ 1-2 gün	42	108,50				

Durma	⁽³⁾ 3-4 gün	56	101,77				
	⁽⁴⁾ 5-6 gün	31	110,69				
	⁽⁵⁾ 7 gün	46	92,99				
Zorbalığı Bildirme Bilinci	⁽¹⁾ Spor Yapmıyorum	38	98,43	5,023	4	,285	-
	⁽²⁾ 1-2 gün	42	109,42				
	⁽³⁾ 3-4 gün	56	100,29				
	⁽⁴⁾ 5-6 gün	31	102,63				
	⁽⁵⁾ 7 gün	46	122,98				
Yardım İsteme Bilinci	⁽¹⁾ Spor Yapmıyorum	39	96,12	2,974	4	,562	-
	⁽²⁾ 1-2 gün	42	113,89				
	⁽³⁾ 3-4 gün	56	102,31				
	⁽⁴⁾ 5-6 gün	31	112,63				
	⁽⁵⁾ 7 gün	46	114,17				
Tepkisiz Kalmama Bilinci	⁽¹⁾ Spor Yapmıyorum	39	88,37	12,673	4	,013*	4>1
	⁽²⁾ 1-2 gün	42	113,99				
	⁽³⁾ 3-4 gün	56	104,88				
	⁽⁴⁾ 5-6 gün	31	136,90				
	⁽⁵⁾ 7 gün	46	101,16				
Savunma Bilinci	⁽¹⁾ Spor Yapmıyorum	38	103,93	9,509	4	,050*	4>5
	⁽²⁾ 1-2 gün	42	107,18				
	⁽³⁾ 3-4 gün	56	108,25				
	⁽⁴⁾ 5-6 gün	31	133,16				
	⁽⁵⁾ 7 gün	46	90,22				
Zorbalıkla Baş etme	⁽¹⁾ Spor Yapmıyorum	39	107,47	5,291	4	,259	-
	⁽²⁾ 1-2 gün	42	114,14				
	⁽³⁾ 3-4 gün	56	99,84				
	⁽⁴⁾ 5-6 gün	31	126,35				
	⁽⁵⁾ 7 gün	46	98,08				

p<0,05*

Tablo 16’da spor lisesi öğrencilerinin spor yapma sıklığı değişkenleri ile Zorbalık Eğilimi düzeyleri arasında yapılan Kruskal Wallis H Testi sonucu Tepkisiz Kalmama Bilinci ve Savunma Bilinci alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu görülmektedir (p<0.05). Gruplar arası farklılığı belirlemeye yönelik uygulanan Post-Hoc testinde Tepkisiz Kalmama Bilinci alt boyutunda haftalık 5-6 gün spor yapma sıklığına sahip öğrencilerin zorbalığa tepkisiz kalmama düzeyleri spor yapmayan öğrencilerden daha yüksek olduğu; savunma bilinci alt boyutunda ise haftalık 5-6 gün spor yapma sıklığına sahip öğrencilerin zorbalığa tepkisiz kalmama düzeyleri haftanın her günü spor yapan öğrencilerden daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Ölçek toplamı, Zorbalığın Engellenmesi Bilinci, Zorbalığa Karşı Durma, Tepkisiz Kalmama Bilinci, Yardım İsteme Bilinci ve Zorbalığı Bildirme Bilinci boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı farklılaşma görülmemektedir (p>0.05).

Tablo 17. Spor Lisesi Öğrencilerinin Zorbalıkla Baş etme ile Spor Geçmişi Değişkeni

Arasında Yapılan Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Ölçek ve Alt Boyutları	Spor Geçmişi	N	Sıra Ortalaması	Ki-kare Değeri	df	p	Post Hoc
Zorbalığın Engellenmesi Bilinci	(1)Yok	113	110,52	1,437	4	,838	-
	(2) 1-2 yıl	31	106,74				
	(3) 3-4 yıl	21	112,60				
	(4) 5-6 yıl	25	100,36				
	(5)7 yıl ve üstü	24	97,23				
Zorbalığa Karşı Durma	(1)Yok	112	107,61	1,081	4	,897	-
	(2) 1-2 yıl	31	115,26				
	(3) 3-4 yıl	21	101,64				
	(4) 5-6 yıl	25	100,04				
	(5)7 yıl ve üstü	24	105,42				
Zorbalığı Bildirme Bilinci	(1)Yok	112	107,41	4,931	4	,294	-
	(2) 1-2 yıl	31	100,60				
	(3) 3-4 yıl	21	120,48				
	(4) 5-6 yıl	25	119,74				
	(5)7 yıl ve üstü	24	88,29				
Yardım İsteme Bilinci	(1)Yok	113	101,83	8,922	4	,063	-
	(2) 1-2 yıl	31	117,55				
	(3) 3-4 yıl	21	129,19				
	(4) 5-6 yıl	25	86,96				
	(5)7 yıl ve üstü	24	123,63				
Tepkisiz Kalmama Bilinci	(1)Yok	113	101,59	5,699	4	,223	-
	(2) 1-2 yıl	31	109,34				
	(3) 3-4 yıl	21	97,50				
	(4) 5-6 yıl	25	126,90				
	(5)7 yıl ve üstü	24	121,50				
Savunma Bilinci	(1)Yok	112	107,79	,328	4	,988	-
	(2) 1-2 yıl	31	102,76				
	(3) 3-4 yıl	21	105,31				
	(4) 5-6 yıl	25	111,34				
	(5)7 yıl ve üstü	24	105,77				
Zorbalıkla Başetme	(1)Yok	113	108,87	,375	4	,984	-
	(2) 1-2 yıl	31	109,95				
	(3) 3-4 yıl	21	106,95				
	(4) 5-6 yıl	25	102,02				
	(5)7 yıl ve üstü	24	104,08				

p<0,05*

Tablo 17’de spor lisesi öğrencilerinin spor geçmişleri ile Zorbalıkla Başetme düzeyleri arasında yapılan Kruskal Wallis H Testi sonucu ölçek toplam ve tüm alt boyutlarda istatistiksel olarak anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir (p>0.05).

Tablo 18. Değişkenlere Yönelik Spearman Korelasyon Analizi Sonuçları

	1-	2-
1- Zorbalık Eğilimi	1,000	-

14- Zorbalıkla Başetme	-,473** ,000	1,000 -
------------------------	-----------------	------------

p<0,01**, p<0,05*

Tablo 18'e göre katılımcıların zorbalık eğilim düzeyleri ile zorbalıkla baş etme düzeyleri arasında orta düzeyde anlamlı ve negatif ilişki vardır ($r = -,473$ $p < 0.001$).

5. TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu araştırmada Spor Lisesinde Öğrenim Gören Öğrencilerinin Zorbalık Eğilimleri ve Zorbalık ile Baş Etmede Sporun Rolünün incelenmesi amaçlanmıştır.

Çalışmamızda katılımcıların Zorbalık Eğilim Düzeyleri toplam puanları çok yüksek

düzeyde Olumsuz Yansıtma puanlarının çok düşük olduğu, Duygusal Paylaşım Eksikliği puanlarının yüksek olduğu, Haklı Görme puanlarının yüksek olduğu, Başkalarını Üzme puanlarının çok yüksek olduğu, Güç Kullanma boyutunun çok yüksek olduğu ve Rahatsız Olmama boyutunun yüksek olduğu görülmektedir. Balak (2017) ilkokul öğrencilerinin akran zorbalığı incelenmesine yönelik yaptığı araştırmada öğrencilerin zorbalık eğilimi boyutlarına ilişkin öğrencilerin ortalama puanlarını küçükten büyüğe doğru sıraladığımızda, gücü kullanma, olumsuz yansıtma, başkalarını üzme, duygusal paylaşım eksikliği Hiç katılmıyorum düzeyinde çok düşük iken iken, haklı görme ve rahatsız olmama boyutlarına ilişkin puanlarının ‘Katılmıyorum’ düzeyinde düşük olduğu görülmektedir. Öğrencilerin, genel zorbalık eğilimi puanları da ‘Hiç katılmıyorum’ düzeyinde çok düşük olduğu görülmektedir. Bu sonuçlara göre de öğrencilerin zorbalık eğilimi düzeylerinin oldukça düşük olduğu söylenebilir. Çelik (2017) lise öğrencilerinin zorba davranışları ve rehberlik ihtiyaçlarının incelenmesine yönelik çalışmasında öğrencilerin zorbalık eğilimlerinin çok yüksek olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Gökurna (2018) lise öğrencilerinde akran zorbalığının incelediği çalışmasında öğrencilerin zorbalık eğilim düzeylerini düşük bulmuştur.

Katılımcıların Zorbalıkla Baş etme toplam puanı, Zorbalığın Engellenmesi Bilinci, Zorbalığa Karşı Durma, Tepkisiz Kalmama Bilinci, Savunma Bilinci puanlarının düşük düzeyde olduğu, Zorbalığı Bildirme Bilinci, Yardım İsteme Bilinci puanlarının yüksek olduğu görülmektedir. Literatür incelendiğinde Çayırdağ (2006) ilköğretim 7 ve 8. Sınıf öğrencilerinin zorbalıkla baş etme puanlarının yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Kıldıran (2018) yaptığı araştırmada lise öğrencilerinin zorbalıkla baş etme düzeyleri puanlarının yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Spor lisesi öğrencilerinin cinsiyet değişkeni ile Zorbalık Eğilimi düzeyleri arasında yapılan analiz sonucu istatistiksel olarak anlamlılık olmadığı görülmektedir. Dölek (2002), Gökurna (2018) araştırmalarında çalışmamızla paralel olarak öğrencilerin cinsiyet değişkeni ile zorbalık eğilimleri arasında istatistiksel olarak farklılık olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Arslan (2018) Ergenlerin akran zorba davranış Eğilimlerini incelediği çalışmada Katılımcıların “Zorbalık eğilimi” düzeylerinin cinsiyete göre anlamlı bir farklılık gösterdiği ve erkek katılımcıların zorbalık eğilimlerinin kız öğrencilere göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Balak (2017) ilkokul öğrencilerinin akran zorbalığı ile öğrencinin cinsiyet değişkeni arasında yaptığı araştırmada istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu ve erkek öğrencilerin zorbalık eğilimlerinin kız öğrencilere göre daha

yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Çayırdağ (2006) Araştırma bulgularına göre, zorbalık eğilimi cinsiyet arasında erkek öğrenciler lehine istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu sonucuna ulaşmıştır. Yurtal ve Cenkseven (2006), Özen (2006) zorba davranışlara maruz kalma ile cinsiyet değişkeni arasında erkek öğrenciler lehine anlamlı farklılıklar bulmuştur. Literatür incelendiğinde genellikle erkek öğrencilerin zorba davranışlara maruz kaldığı sonucuna ulaşılmaktadır (Boulton ve Underwood, 1992; Boulton ve Smith, 1994; Ergün, 2015; Olweus, 1997; Rigby ve Cox, 1996;). Fakat Çelik (2017) lise öğrencilerinin zorba davranışlarını incelediği çalışmasında zorba davranışlara maruz kalma ile cinsiyet değişkeni arasında kız öğrenciler lehine anlamlı farklılıklar bulmuştur. Bu durum araştırmanın yapıldığı bölge, zamansal farklılıklar gibi sebeplerden kaynaklanabilmektedir.

Katılımcıların Zorbalıkla baş etme düzeyleri arasında Zorbalığa Karşı Durma, Zorbalığı Bildirme Bilinci ve Tepkisiz Kalmama Bilinci alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Çayırdağ (2006) Öğrencilerin zorbalıkla baş etme düzeyleri ile cinsiyet değişkenleri arasında zorbalıkla baş etme toplam puanları, zorbalığın engellenmesi bilinci, tepkisiz kalmama ve savunma bilinci boyutlarında kız öğrenciler lehine istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olduğu sonucuna ulaşmıştır. Kıldırın (2019) araştırmasında zorbalıkla baş etme, zorbalığın engellenmesi bilinci, yardım isteme, tepkisiz kalmama ve savunma bilinci ile cinsiyet değişkenleri arasında kadın öğrenciler lehine anlamlı bir fark olduğu sonucuna ulaşmıştır. Literatür incelendiğinde benzer sonuçlar görülmektedir (Jóhannsdóttir ve Ólafsson, 2004; Peker, 2014; İğdeli, 2018). Bu sonuç çalışmamızı destekler niteliktedir.

Spor lisesi öğrencilerinin yaş değişkeni ile Zorbalık Eğilimi düzeyleri arasında anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir ($p>0.05$). Literatüre baktığımızda araştırmamızı destekleyen sonuçlar bulunmaktadır. Arslan (2018) Ergenlerin akran zorba davranış Eğilimlerini incelediği çalışmada Katılımcıların Zorbalık eğilimleri ile yaş değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Bu sonuç çalışmamızla paralellik göstermektedir. Balak (2017) İlkokul öğrencilerinin, zorbalık eğilimi ölçeğinin duygusal paylaşım eksikliği boyutunda istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu ve bu farkın 91-108 ay grubunda bulunan öğrenciler lehine olduğu sonucuna ulaşmıştır. Yurttaş (2010) ise ilköğretim öğrencilerinin zorbalık eğilimlerini incelediği çalışmasında zorba davranış eğilimi ölçeğinin sadece fiziksel zorbalık alt boyutunda 12 ve altı yaş grubu öğrenciler ile 14 ve üstü yaş grubu öğrenciler arasında 14 ve üstü yaş grubu lehine anlamlı bir fark tespit etmiştir. Kuvat (2021) spor yapan ve yapmayan ortaokul

öğrencilerinin yaş değişkenine göre Zorbalık Eğilim Ölçeği alt boyutlarının Başkalarını Üzmek, Gücü Kullanma, alt boyutunda anlamlı bir farklılık olduğu sonucuna ulaşmıştır. Özada (2018) çalışma sonucunda yaş değişkeni göre on beş yaş altı gençlerin daha fazla zorbalık mağduru olduğu sonucuna ulaşmıştır. Literatür incelendiğinde genel olarak yaş zorbalık eğilimi arasında çalışmaların kısıtlı olduğu görülmektedir. Burnukara (2009) İlk ve orta ergenlikte geleneksel ve sanal akran zorbalığına ilişkin betimsel araştırmasında geleneksel akran zorbalığına maruz kalmanın sınıf düzeyine göre yaşça daha küçük olan ergenlerin yaşça daha büyük olan ergenlere göre daha fazla akran zorbalığına maruz kaldıkları bulgusuna ulaşmıştır. Genellikle çalışmalar öğrenciler üzerine olduğundan çalışmalarda yaştan ziyade sınıf düzeyi ile zorbalık eğilimi arasında incelemeler olduğu görülmektedir.

Zorbalık Eğilimi düzeyleri ile yaş değişkenleri arasında yapılan analiz sonucu sadece Zorbalığa Karşı Durma, alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu ve 15 yaşındaki öğrencilerin zorbalığa karşı durma bilinçlerinin 17 yaşındaki öğrencilerden daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Şırvanlı Özen ve Aktan (2010) yaptıkları araştırma neticesinde öğrencilerinin yaşlarına paralel olarak zorbalıkla baş etme stratejilerinin de arttığı sonucuna ulaşmıştır. Literatür incelendiğinde zorbalıkla baş etme ile yaş arasında yapılan çalışmaların kısıtlı olduğu, daha fazla sınıf düzeyi ile zorbalıkla baş etme arasında çalışmaların olduğu görülmektedir.

Zorbalık Eğilimi ile Sınıf düzeyi istatistiksel olarak anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir. Literatürde baktığımızda çalışmamızla paralel sonuçlar olduğu görülmektedir (Çağırğan, 2014; Kanat, 2015; Kim ve Nho, 2017; Pişkin, 2010). Balak (2017) İlkokul öğrencilerinin, duygusal paylaşım eksikliği boyutunda üçüncü sınıf öğrencileri lehine anlamlı farklılıklar olduğu sonucuna ulaşmıştır. Kanat (2015) lise öğrencilerinin beden eğitimi dersi alıp durumlarına göre zorbalık eğilim düzeylerini incelediği çalışmada öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıflara göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Çalışmamızdan farklı olarak Balak (2017) akran zorbalığının ile sınıf düzeyi arasında duygusal paylaşım eksikliği, rahatsız olmama boyutuna ilişkin puanları arasında anlamlı farklılık olduğu ve bu farkın üçüncü sınıf öğrencileri lehine olduğu sonucuna ulaşmıştır. Dölek (2002), çalışmasında yedinci sınıf öğrencilerinin zorbalık eğilim düzeylerinin kendilerinden daha küçük veya büyük sınıflara göre daha fazla olduğu, sonucuna ulaşmıştır. Çelik (2017) öğrencilerin sınıf düzeyleri ile zorbalığa eğilimleri arasındaki anlamlı farklılık olduğu sonucuna ulaşmış ve

sınıf düzeyi arttıkça zorbalık eğilim ölçeğinden alınan puanlar arttığı sonucuna ulaşmıştır. Güneş (2018) araştırmasında zorbalık eğilim ölçeğinin gücü kullanma alt boyutu sınıf düzeyine göre anlamlı bir şekilde farklılaşma gösterdiği ve 12. Sınıf öğrencilerinin 9 ve 11. sınıflara göre daha yüksek zorbalık eğilimi gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Sınıf seviyelerinin yükselmesiyle birlikte öğrencilerin fiziksel olarak güçlenmesi, okulda olan sürenin artması üst sınıfta okuyan öğrencilerin zorbalık eğilimlerinin yüksek çıkmasında etkili olan sebepler olabilmektedir. Kıldıran (2019) zorbalık eğilimleri ile sınıf değişkeni arasında yaptığı çalışmada istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu sonucuna ulaşmıştır. Kuvat (2021) çalışmasında Rahatsız olmama eğilimi alt boyutunda Öğrencilerin sınıf değişkeninde anlamlı farklılığa ulaşmış ve 5,6, 7. Sınıf öğrencilerinin 8. Sınıflara göre daha fazla zorbalık eğilimine sahip oldukları görülmüştür. Sınıf düzeyi öğrenim görülen kademelere göre zorbalık eğiliminde önemli bir faktör olabilmektedir. Öğrencinin sınavlara hazırlanıp hazırlanmaması, ergenliğe giriş yaşları gibi pek çok faktör zorbalık eğiliminde rol oynayabilmektedir.

Zorbalıkla baş etme ile sınıf değişkenleri ile arasında yapılan analiz sonucu sadece Zorbalığı Bildirme Bilinci alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu ve 9. Sınıf öğrencilerinin Zorbalığı Bildirme Bilinçlerinin 12. sınıf öğrencilerden daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Peker (2014) çalışmasında öğrencilerin sınıf düzeylerine göre 9. ve 10. sınıftaki öğrencilerin çaresizlik başa çıkma davranışları, 11. sınıftaki öğrencilerinden anlamlı bir oranda daha fazla olduğu, 11. sınıftaki öğrencilerin saldırganlık başa çıkma davranışları, 9. sınıftaki öğrencilere göre anlamlı bir düzeyde daha fazla olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Katılımcıların Zorbalık Eğilimi ile spor yapma sıklıkları arasında analiz sonucu anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir ($p < 0.05$). Asma ve arkadaşları (2019) araştırmalarında spor yapma gün sayısı ile akran zorbalığı arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu ve spor yapma gün sayısı arttıkça zorbalık düzeyinin arttığı sonucuna ulaşmıştır. Benzer olarak Endresen ve Olweus'un (2005) spora katılım süresindeki artışa paralel olarak saldırgan davranışlarda da artış görüldüğü sonucuna ulaşmıştır.

Araştırmamızda Zorbalık Eğilimi ile spor yapma sıklığı değişkeni arasında yapılan analiz sonucu Tepkisiz Kalmama Bilinci ve Savunma Bilinci alt boyutlarında anlamlı olduğu ve Tepkisiz Kalmama Bilinci alt boyutunda haftalık 5-6 gün spor yapma sıklığına sahip öğrencilerin zorbalığa tepkisiz kalmama düzeyleri spor yapmayan öğrencilerden

daha yüksek olduğu; savunma bilinci alt boyutunda ise haftalık 5-6 gün spor yapma sıklığına sahip öğrencilerin zorbalığa tepkisiz kalmama düzeyleri haftanın her günü spor yapan öğrencilerden daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Ölçek toplamı, Zorbalığın Engellenmesi Bilinci, Zorbalığa Karşı Durma, Tepkisiz Kalmama Bilinci, Yardım İsteme Bilinci ve Zorbalığı Bildirme Bilinci boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir ($p>0.05$). Literatürde farklı sonuçlara ulaşılan araştırmalar yer alsa da (Çelik ve ark, 2016; Kırımoğlu ve Temiz, 2011; Steinfeldt ve ark., 2012) sporun çocuk ve gençlerin sosyal gelişimini desteklediği ve akran zorbalığını azalttığını öne süren çeşitli araştırma sonuçları ile örtüşmektedir (Eccles ve ark., 2005; Forbes ve ark., 2006; Tonts, 2005; Vertommen ve ark., 2016).

Zorbalık Eğilimi düzeyi ile spor geçmişı arasında hem de Zorbalıkla Baş etme arasında yapılan analiz sonucu anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir. Alan yazın incelendiğinde çalışmaların daha çok öğrenciler spor ile zorbalık arasında yapılan çalışmaların olmadığı ve haftalık spor yapma sıklığı ve spor geçmişı ile ilgili çalışmaların olmadığı görülmektedir. Bu noktada çalışmamız literatüre katkı sunacaktır. Lise öğrencilerinin ergenlik döneminde olduklarını varsayarak bu dönemde yapılan egzersizin bireyi olumsuzluklardan uzaklaştırarak fazla enerjisini olumlu yönde kullanmasına katkı sağlayacaktır. Spor, bireylerin birçok yönden gelişimine katkı sağlayarak içerisinde yaşamış olduğu toplumun değer yargılarını öğrenmelerine katkı sağlamaktadır (Kanat, 2015).

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

- Çalışmamız spor lisesi öğrencilerinin Zorbalık Eğilimi düzeyleri ile Zorbalıkla

Baş etmede sporun rolünü incelemeye yöneliktir. Araştırmanın evreni daha da arttırılarak diğer lise türleriyle spor lisesi arasında karşılaştırma yapılabilir.

- Yapılacak çalışmalarda kişisel özelliklerin daha da arttırılarak öğrencilerin zorbalık eğilim düzeylerinin sebepleri ve zorbalıkla baş etme düzeyleri araştırılabilir.

- Spor yapan ve yapmayan öğrencilerin zorbalık Eğilimi düzeyleri ile Zorbalıkla Baş Etmede Sporun Rolüyle ilgili araştırma yapılabilir.

- Okullarda sporun Zorbalık Eğilimi düzeyleri ile Zorbalıkla Baş Etmedeki Rolüyle ilgili hem öğrencilere hem de öğretmenlere seminerler düzenlenebilir.

- Katılımın daha da arttırılarak daha kapsayıcı araştırmalar yapılabilir.

- Öğrencilerin fazla enerjilerini sporla olumlu yönde değerlendirebilecekleri etkinlikler planlanabilir.

- Beden eğitimi ve spor derslerinde fair-play kavramı ile ilgili bilgiler verilmeli, yurt içi ve yurt dışında yapılan organizasyonlarda fair-play ödülü almış hareketler ve fair-play ruhuna uygun görüntüler öğrencilere izletilmesi önerilir. Bunun yanında yapılan müsabakalarda fair-play ruhuna uygun hareket eden takımlara ve öğrencilere çeşitli ödüller verilip, medya yoluyla bunu ülke geneline taşıyıp, Türkiye'de spor faaliyetlerine katılan tüm gençlere centilmenliğin önemi öğretilmelidir.

- Ergenlik döneminde çocukların şiddet eğiliminde olmasından ötürü ve kitle iletişim araçlarının da şiddeti tetikleyen bir rolü olması sebebiyle, bu dönemdeki 113 çocukların olabildiğince bu araçlardan uzak tutulması ya da daha eğitici programları kullanmaları önerilir.

- Ailelerin çocukların saldırgan davranışlarda bulunmasında etkisi olduğu düşünülüp, ailelerin de daha bilinçli hale gelebilmesi için yılın belli dönemlerinde eğitim kurumları tarafından organize edilecek eğitim seminerlerine katılmaları önerilir.

- Daha gerçekçi verilere ulaşabilmek ve sporun zorbalık davranışı üzerindeki olumlu etkilerini net olarak ortaya çıkarabilmek için, çalışmanın elit seviyedeki sporcular ile tekrarlanabilir.

7. EKLER

Ek 1. Etik Kurul Onay Formu

ADÜ Evrak Tarih ve Sayısı: 02/12/2019-E.74325

T.C.
AYDIN ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Sağlık Bilimleri Fakültesi Dekanlığı
Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu

Sayı : 92340882-050.04.04
Konu : Kararlar

Sayın Dr. Öğr. Üyesi Yakup YAZICI
Öğretim Üyesi

Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'nun 27.11.2019 tarihinde yapılan olağan toplantısında çalışmamızla ilgili alınan 10 nolu karar aşağıda sunulmuştur.
Bilgilerinize sunarım.

e-imzalıdır
Prof.Dr. Ayden ÇOBAN
Kurul Başkanı

KARAR 10:

Protokol No : 2019/062
Sorumlu Yürütücü : Dr.Öğr.Üyesi Yakup YAZICI
Spor Bilimleri Fakültesi Beden Eğitimi ve Spor Eğitimi Bölümü Beden Eğitimi ve Spor Eğitimi Anabilim Dalı

Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi Beden Eğitimi ve Spor Eğitimi Bölümü Beden Eğitimi ve Spor Eğitimi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi Dr.Öğr.Üyesi Yakup YAZICI'nın " **Lise Öğrencilerinin Zorbalık Eğilimleri ve Zorbalık ile Baş Etmede Sporun Rolü: (Aydın İli Örneği)**" başlıklı klinik araştırmasının 13.11.2019 tarihli kurul kararında eksiklikler saptanmıştı. 26.11.2019 tarihli gelen dilekçesi ve ekleri görüldü. İstenen bilgi ve belgelerin dosyaya konulduğu görülmüştür.

Sonuçta klinik araştırma başvuru dosyası ile ilgili belgeler araştırmanın gerekçe, amaç, yaklaşım ve yöntemleri dikkate alınarak incelenmiş ve uygun bulunmuş olup, çalışmanın başvuru dosyasında belirtilen merkezlerde gerçekleştirilmesinde etik ve bilimsel sakınca bulunmadığına oy birliğiyle karar verilmiştir.

Yine sorumlu araştırmacıya; Form 2'nin 14.1.'in son bölümünde taahhüt edilen çalışma bittikten sonra nihai raporun, [Sonuç Raporu (web'te), BGOF (Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu-gönüllüler tarafından bizzat kendilerinin kendi adı-soyadını yazması ve imzalamasının sağlanması ile adreslerinin eksiksiz olarak formlara yazılmasına dikkat edilmelidir.) ve ORF (Olgu Rapor Formu/Anket)] lerin gönderilmesi gerektiğinin hatırlatılmasına ve sorumlu yürütücülerinin bu hususa özen göstermesi gerektiğinin bir kez daha vurgulanmasına oy birliğiyle karar verilmiştir.

Bu belge 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununun 5. Maddesi gereğince güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

KAYNAKÇA

- Açak, M. (2006). *Beden Eğitimi Öğretmeninin El Kitabı*. İstanbul: Morpa Kültür yayınları.
- Akca, E. B. ve Sayımer, İ. (2017). Siber Zorbalık Kavramı, Türleri ve İlişkili Olduğu Faktörler: Mevcut Araştırmalar Üzerinden Bir Değerlendirme. *AJIT-e: Bilişim Teknolojileri Online Dergisi*, 8(30), 7-19.
- Akgül, M. (2020). *Lise Öğrencilerinde Algılanan Anne-Baba Tutumları, Benlik Değeri ve Sanal Zorbalık/Mağduriyet Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Arel Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Aksaray, P. D. S. (2011). Siber Zorbalık. *Journal of the Cukurova University Institute of Social Sciences*, 20(2), 405-432.
- Alkhalayleh, H. ve Newlyn, D. (2015). Domestic Violence And School Bullying: An Examination Of The Inextricable Link Between The Two And The Use Of Restorative Justice To Break The Cycle. *International Journal of Business, Economics and Law*, 8(4), 147-154.
- Altıntaş, M. E. (2009). *Türkiye’de Açılan Spor Liselerinin Amaç Hedef ve Beklentilerinin Araştırılması*.Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sağlık Bilimler Enstitüsü, Kütahya.
- Arslan, E. (2018). *Algılanan Ebeveyn Tutumu, Algılanan Sosyal Destek ve Benlik Saygısının Ergenlerin Akran Zorba Davranış Eğilimi ile İlişkisi*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Aslan, A. ve Doğan, B. Ö. (2017). Çevrimiçi Şiddet: Bir Siber Zorbalık Alanı Olarak “Potins” Örneği. *Marmara İletişim Dergisi*, (27), 95-119.
- Aslan, E. (2020). *Riskli Sağlık Davranışlarının ve Uyku Problemlerinin Akran Zorbalığını Açıklayıcı Rollerini*. Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.
- Asma, M., Gürsel, N., ve Çamlıyer, H. (2019). Öğrencilerin Zorbalık Davranışı Eğilimlerinin Spora Katılım Açısından İncelenmesi. *CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 14(1), 23-40.
- Asma, M., Gürsel, N., ve Çamlıyer, H. (2019). Öğrencilerin Zorbalık Davranışı Eğilimlerinin Spora Katılım Açısından İncelenmesi. *CBÜ Beden Eğitimi ve Spor*

Bilimleri Dergisi, 14 (1), 23-40.

- Ayaydın, A. (2011). Güzel Sanatlar ve Spor Liselerinde Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri: Öğretmenlerin Görüşleri. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(16), 435-453.
- Balak, D. (2017). *İlkokul Öğrencilerinin Duygusal Zekâ Düzeyleri İle Akran Zorbalığı Ve Okula Aidiyet Duyguları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Baldry, A. C. (2003). Bullying In Schools And Exposure To Domestic Violence. *Child Abuse & Neglect*, 27(7), 713-732.
- Barık, E. (2020). *İlkokullarda Akran Zorbalığını Önleme Stratejileri ve Karşılaşılan Güçlüklere İlişkin Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Baştürk-Akça, E., Sayımer, İ., Balaban Salı, J. ve Ergün Başak, B. (2014). Okulda Siber Zorbalığın Nedenleri, Türleri ve Medya Okuryazarlığı Eğitiminin Önleyici Çalışmalardaki Yeri. *Elektronik Mesleki Gelişim ve Araştırma Dergisi (EJOIR)*, 2(özel sayı), 17-30.
- Bayar, Y. ve Uçanok, Z. (2012). Ergenlerin Dâhil Oldukları Zorbalık Statülerine Göre Okul Sosyal İklimi ve Genelenmiş Akran Algıları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(4), 2337-2358.
- Boulton, M. J., & Smith, P. K. (1994). Bully/victim problems in middle-school children: Stability, self-perceived competence, peer perceptions and peer acceptance. *British journal of developmental psychology*, 12(3), 315-329.
- Boulton, M.J., & Underwood, K. (1992). Bully/victim problems among middle school children. *British Journal of Educational Psychology*, 62(1), 73- 87.
- Burnukara, P. (2009). "İlk ve orta ergenlikte geleneksel ve sanal akran zorbalığına ilişkin betimsel bir inceleme" Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Çağırğan, Z. (2014). *Ergenlerde akran zorbalığı, psikolojik belirtileri ve zorbalıkla baş etme tutumlarının incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Çakıcı, D. (2010). *Spor Lisesi ve Genel Lise 9. ve 10. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Yetkinlik Beklentisi ve Özsaygı Düzeylerinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Çalık, T., Özbay, Y., Özer, A., Kurt, T. ve Kandemir, M. (2009). İlköğretim Okulu Öğrencilerinin Zorbalık Statülerinin Okul İklimi, Prososyal Davranışlar, Temel İhtiyaçlar ve Cinsiyet Değişkenlerine Göre İncelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 15(60), 555-576.
- Çayırdağ, N. (2006). *İlköğretim 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin okul kültürünü algulayırları ile zorbalık eğilimleri ve zorbalıkla baş etme düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Çayırdağ, N. (2006). *İlköğretim 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin okul kültürünü anlayışları ile zorbalık eğilimleri ve zorbalıkla baş etme düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Çelik, A., Zengin, S. ve Baş, M. (2017). Sporcu Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin Belirlenmesi. *Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 2(4), 20-31.
- Çelik, B. (2017). *Lise öğrencilerinin zorba davranışları ve rehberlik ihtiyaçlarının incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çoşgunönül, M. (2020). *Spora Katılımın ve Seçili Değişkenlerin Akran Zorbalığı Üzerine Etkisinin Araştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Burdur.
- Demirsezen, İ.K. (2020). *Spora Katılan ve Katılmayan Lise Öğrencilerinde Okula Yönelik Tutum ve Akran Zorbalığına Maruz Kalma Düzeylerinin İncelenmesi: Aksaray İli Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Mersin.
- Dervent, F., Arslanoğlu, E. ve Şenel, Ö. (2010). Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeyleri ve Sportif Aktivitelere Katılımla İlişkisi (İstanbul İli Örneği). *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7(1), 521-533.
- Dever, A. (2010). *Spor Sosyolojisi: Tarihsel ve Güncel Boyutlarıyla Spor ve Toplum*. İstanbul: Başlık Yayınları.

- Donaldson, S. J., & Ronan, K. R. (2006). The Effects Of Sports Participation On Young Adolescents'emotional Well-Being. *Adolescence*, 41(162).
- Dölek, N. (2002). 'Öğrencilerde zorbaca davranışların araştırılması ve bir önleyici program modeli.' Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Durna, S. (2019). *Lise Öğrencilerinde Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Sıklığı ve Bunların Anksiyete ve Depresyon İle İlişkisinin İncelenmesi: Konya Örneği.* Uzmanlık Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Meram Tıp Fakültesi, Konya.
- Endresen, M., Inger., Olweus, Dan. (2005) Participation in power sports and antisocial involvement in preadolescent and adolescent boys. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 46(5), 468–478.
- Er, G., Çamlıyer, H., Çamlıyer, H., Çobanoğlu, G. ve Er, N. (1999). Çocuk ve Ergenlerde Spor Etkinliklerinin Davranış ve Sosyal Gelişim Üzerine Etkileri. *CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 3(3), 29-38.
- Ergün, N. (2015). "Erken ergenlerde okul, aile ve demografik değişkenlere göre akran zorbalığının incelenmesi." Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Eroğlu, Y. (2014). *Ergenlerde Siber Zorbalık ve Mağduriyeti Yordayan Risk Etmenlerini Belirlemeye Yönelik Bütüncül Bir Model Önerisi.* Doktora Tezi, Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bursa.
- Gökduz, N. (2018). *Sporcu Kimliğine Sahip Lise Öğrencilerinde Akran İlişkileri ve Akran Zorbalığının İncelenmesi.* Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Gökduz, N. (2018). *Sporcu Kimliğine Sahip Lise Öğrencilerinde Akran İlişkileri ve Akran Zorbalığının İncelenmesi.* Doktora Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Gökkaya, F. ve Tekinsav-Sütcü, S. (2020). Akran Zorbalığının Ortaokul Öğrencileri Arasındaki Yaygınlığının İncelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 35(1), 40-54.
- Güleri, Y.E. (2014). *Ergen Futbolcular Da Şiddet Eğilimi ile Sosyal Destek Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (Ankara İli Örneği).* Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar

Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kütahya.

Güneş, E. (2018). Zorbalık eğilimi, duygusal özerklik ve akıllı telefon bağımlılığı arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Gürhan, N. (2017). Her Yönü İle Akran Zorbalığı. *Türkiye Klinikleri J Psikiyatri Nurs-Special Topics*, 3(2), 175-81.

Heper, E. (2012). *Spor Bilimleri İle İlgili Kavramlar ve Sporun Tarihsel Gelişimi*. Spor Bilimlerine Giriş (1. Baskı, ss. 11–12). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

Hocalar, A. (2018). *Spor Lisesi Öğrencileri İle Diğer Liselerde Öğrenim Gören Öğrencilerin Şiddet ve Atılganlık Eğilimlerinin Karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Antalya.

Holt, S., Buckley, H. ve Whelan, S. (2008). The Impact Of Exposure To Domestic Violence On Children And Young People: A Review Of The Literature. *Child Abuse & Neglect*, 32(8), 797-810.

http://mevzuat.meb.gov.tr/html/25714_1.html Erişim tarihi: 03.11.2021.

http://mevzuat.meb.gov.tr/html/ortaogr kurumyon_0/yonetmelik.pdf Erişim tarihi: 03.11.2021.

İğdeli, F. (2018). *Üniversite Öğrencilerinin Siber Zorbalık, Siber Mağduriyet Ve Siber Zorbalık Duyarlılıklarının Çeşitli Değişkenler Bağlamında İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.

Jacobsen, K. E. ve Bauman, S. (2007). Bullying In Schools: School Counselors' Responses To Three Types Of Bullying Incidents. *Professional School Counseling*, 11(1), 1-9.

Jan, A. ve Husain, S. (2015). Bullying in Elementary Schools: Its Causes and Effects on Students. *Journal of Education and Practice*, 6(19), 43-56.

Jóhannsdóttir, H. L., & Ólafsson, R. F. (2004). Coping with bullying in the workplace: The effect of gender, age and type of bullying. *British Journal of Guidance & Counselling*, 32(3), 319-333.

Kalender, M. K., Bulu, Ş. ve Keser, H. (2018). Siber Zorbalık Tehlike Düzeyi Ölçeğinin Ortaokul ve Lise Formlarının Geliştirilmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 26(2), 569-587.

- Kanat, M. (2015). *Lise Öğrencilerinin Beden Eğitim Ve Spor Dersi Alma Düzeylerine Göre Zorba Davranışları İle Temel Değer Düzeylerinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.
- Kanat, M. (2015). *Lise Öğrencilerinin Beden Eğitimi ve Spor Dersi Alma Düzeylerine Göre Zorba Davranışları İle Temel Değer Düzeylerinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Elâzığ.
- Kanwal, H. ve Jami, H. (2019). Exploring Modes, Strategies, And Psychosocial Consequences Of Cyberbullying Perpetration And Victimization Among University Students. *Pakistan Journal of Psychological Research*, 34(4),787-817.
- Kapcı, E. G. (2004). İlköğretim Öğrencilerinin Zorbalığa Maruz Kalma Türünün ve Sıklığının Depresyon, Kaygı ve Benlik Saygısıyla İlişkisi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 37(1), 1-13.
- Kara, H. ve Kaçar, M. (2017). Akran Zorbalığı ve Toplumsal Önemi: İki Olgu Sunumu. *Anadolu Kliniği Tıp Bilimleri Dergisi*, 22(2), 114-118.
- Karapınar, Y. (2007). *Spor Liselerinde Öğrenim Gören Öğrencilerin Okula Giriş Nedenleri ve Mesleki Beklentilerinin Araştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.
- Kıldiran, Y. (2019). *Lise Öğrencilerinin Zorbalıkla Baş Etme Düzeyleri ve Zorbalık Eğilimi Düzeyleri İle Bilgisayar Oyun Bağımlılığı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kıldiran, Y. (2019). *Lise öğrencilerinin zorbalıkla baş etme düzeyleri ve zorbalık eğilimi düzeyleri ile bilgisayar oyun bağımlılığı arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kılıçarslan, U. (2015). *Spor Lisesi İle Diğer Liselerde Öğrenim Gören Öğrencilerin Bazı Motorik Özelliklerinin Karşılaştırılması: Trabzon İli Örneği*. (Yüksek Lisans Tezi), Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Kılış, S. (2019). *Okul Takımlarında Faaliyet Gösteren Sporcu Öğrencilerin Saldırganlığa ve Şiddete Eğilimlerinin İncelenmesi (Adana İli Örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Ömer Halis Demir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.
- Kim, S. and Nho, C. R. (2017). Longitudinal reciprocal effects between peer relationship difficulties and aggressive behaviors in Korean adolescents. *Children and Youth*

Services Review, 83(12), 41-47.

Korkmaz, A. (2016). Siber Zorbalık: Fizikselden Sanala Yeni Şiddet. *Kurgu*, 24(2), 74-85.

Koruç, Z. ve Bayar, P. (2004). Egzersizin Depresyon Tedavisindeki Yeri ve Etkileri. *Spor Bilimleri Dergisi*, 15(1), 49-64.

Kowalski, R. M., Limber, S. P., & Agatston, P. W. (2008). Cyber bullying: Bullying in the digital age. malden, massachusetts. *Blackwell Publishing. Li, Q.(2006). Cyber bullying in schools: a research of gender differences. School Psychology International*, 27(2), 157-170.

Kristensen, S. M. and Smith, P. K. (2003). The Use of Coping Strategies By Danish Children Classed As Bullies, Victims, Bully/Victims, and Not Involved, in Response To Different (Hypothetical) Types of Bullying. *Scandinavian Journal of Psychology*, 44(5), 479-488.

Kuvat, S. (2021). *Spor Yapan Ve Yapmayan Ortaokul Öğrencilerinin Sporcu Kimliği Ve Akran Zorbalığının İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.

Kuvat, S. (2021). *Spor Yapan ve Yapmayan Ortaokul Öğrencilerinin Sporcu Kimliği ve Akran Zorbalığının İncelenmesi (Elâzığ İli Örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Elâzığ.

Marees, V.N. ve Petermann, F. (2010). Bullying In German Primary Schools: Gender Differences, Age Trends And İnfluence Of Parents' Migration And Educational Backgrounds. *School Psychology International*, 31(2), 178-198.

Menesini, E. VE Spiel, C. (2012). Introduction: Cyberbullying: Development, Consequences, Risk And Protective Factors. *European Journal of Developmental Psychology*, 9(2), 163-167.

Moesch, K., Birrer, D. ve Seiler, R. (2010). Differences Between Violent And Non-Violent Adolescents in Terms Of Sport Background And Sport-Related Psychological Variables. *European Journal of Sport Science*, 10(5), 319-328.

Mutz, M. ve Baur, J. (2009). The Role of Sport for Violence Prevention: Sport Club Participation and Violent Behaviour among Adolescents. *International Journal of Sport Policy and Politics*, 1, 305-321

- Nansel, T. R., Overpeck, M., Pilla, R. S., Ruan, W. J., Simons-Morton, B. ve Scheidt, P. (2001). Bullying Behaviors Among US Youth: Prevalence And Association With Psychosocial Adjustment. *Jama*, 285(16), 2094-2100.
- Olweus, D. (1997). Bully/victim problems in school: knowledge base and effective intervention program. *The Irish Journal of Psychology*, 18(2), 170-190.
- Omoteso, B. A. (2010). Bullying Behaviour, Its Associated Factors And Psychological Effects Among Secondary Students In Nigeria. *Journal of International Social Research*, 3(10), 498-509.
- Öğdem, Ö. (2009). *Okul Çağı Çocuklarında Fiziksel Aktivitelerin, Alkol-Sigara Kullanımı ve Kabadayılık-Zorbalık Üzerine Etkilerinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Antalya.
- Ölmez, E. (2010). *Görme Engelli Bireylerin Sosyalleşme Sürecine Sporun Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özada, A. (2018), *Gençlerin demografik özellikleri, aile ve arkadaşlık ilişkileri ile okul yaşamının akran zorbalığına etkisi*. Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Ankara.
- Özdenk, S. (2018). Beden Eğitimi ve Spor, Faydaları, Önemi ve Sınıflandırılması. *Spor Bilimlerinde Akademik Araştırmalar*, 77-89.
- Özen, D. Ş. (2006). “Akran Zorbalığına Maruz Kalmanın Olası Yordayıcıları ve Cinsiyet ile Yaşa Bağlı Değişimi”. 1. Şiddet ve Okul: Okul ve Çevresinde Çocuğa Yönelik Şiddet ve Alınabilecek Tedbirler Sempozyumu Bildiri Özetleri. İstanbul: Dumat Ofset, 33.
- Özkan, C. (2019). *Lise Öğrencilerinde Öznel Mutluluk Suçluluk ve Utancın Yordayıcısı Olarak Siber Zorbalık*. Yüksek Lisans Tezi, Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Özkan, Y. ve Çifci, E. G. (2010). Peer Bullying in Primary Schools in Low Socio-Economic Level. *Elementary Education Online*, 9(2), 576-586.
- Öztürk, H. (2019). *Ortaöğretim Öğrencilerinin Akran Zorbalığı İlişkisinde Zorba veya Kurban Olma Durumlarını Etkileyen Faktörler ve Okul Sosyal Hizmeti*. Yüksek Lisans Tezi, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Pakyardim, C. (2020). *15-18 Yaş Müsabık Taekwondo Sporcularının Şiddet Eğilim Düzeylerinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Sütçü İmam Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kahramanmaraş.
- Peker, A. (2014). Ergenlerin siber zorbalıkla başa çıkma davranışlarının cinsiyet ve sınıf düzeyi açısından incelenmesi. *Online Journal of Technology Addiction & Cyberbullying*, 1(1), 18-32.
- Pekince, H. (2012). *Ergenlerin Saldırganlık Düzeyleri İle Sosyal Aktivitelere Katılımları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Peng, K., Zhu, X., Gillespie, A., Wang, Y., Gao, Y., Xin, Y. ve Chen, R. (2019). Self-Reported Rates Of Abuse, Neglect, And Bullying Experienced By Transgender And Gender-Nonbinary Adolescents In China. *JAMA Network Open*, 2(9), 1-12.
- Pişkin, M. (2005, Ocak). Okulda akran zorbalığı. Okullarda Şiddet Paneli, Ankara Valiliği İl Milli Eğitim Müdürlüğü Özel Eğitim Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Bölümü, Ankara.
- Ramazanoğlu, F., Karahüseyinoğlu, M. F., Demirel, E. T., Ramazanoğlu, M. O. ve Altungül, O. (2005). Sporun Toplumsal Boyutlarının Değerlendirilmesi. *Fırat Üniversitesi Doğu Araştırmaları Dergisi*, 3(3), 153-157.
- Rigby, K. (2013). Bullying in Schools and Its Relation to Parenting and Family Life. *Family Matters*, (92), 61-67.
- Rigby, K. (2003). Consequences Of Bullying In Schools. *The Canadian Journal Of Psychiatry*, 48(9), 583-590.
- Rigby, K., & Cox, I. (1996). The contribution of bullying at school and low self-esteem to acts of delinquency among Australian teenagers. *Personality and Individual Differences*, 21(4), 609-612.
- Rutten, E. A., Schuengel, C., Dirks, E., Stams, G. J. J., Biesta, G. J. and Hoeksma, J. B. (2011). Predictors of Antisocial and Prosocial Behavior in an Adolescent Sports Context. *Social Development*, 20(2), 294-315.
- Sabiston, C. M., O'Loughlin, E., Brunet, J., Chaiton, M., Low, N. C., Barnett, T. and O'Loughlin, J. (2013). Linking Depression Symptom Trajectories in Adolescence To Physical Activity and Team Sports Participation in Young Adults. *Preventive*

Medicine, 56(2), 95-98.

Salmivalli, C. (2010). Bullying and the Peer Group: A Review. *Aggression and Violent Behavior*, 15(2), 112-120.

Sipahi, E. (2019). *Ortaokul Öğrencilerinin Siber Zorbalık ve Akran Zorbalığı Eğilimlerinin Örgütsel Yabancılaşma ve Örgütsel Güven Algılarına Etkilerinin İncelenmesi: Ankara İli Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Smith, P. K. (2018). Commentary: Types Of Bullying, Types Of Intervention: Reflections On Arseneault (2018). *Journal Of Child Psychology And Psychiatry*, 59(4), 422-423.

Smith, P.K, Slee, P., Morita, Y., Catalano R., Junger-Tas, J., Olweus, D. (1999). The nature of school bullying: A cross-national perspective. *Psychology Press*, 1-334.

Solberg, M. E. ve Olweus, D. (2003). Prevalence estimation of school bullying with the Olweus Bully/Victim Questionnaire. *Aggressive Behavior: Official Journal of the International Society for Research on Aggression*, 29(3), 239-268.

Ströhle, A. (2009). Physical Activity, Exercise, Depression and Anxiety Disorders. *Journal of Neural Transmission*, 116(6), 777-784.

Sunay, H. (2003). Türk Spor Politikasına Analitik Bir Bakış. *Sportmetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 1(1), 39-42.

Şırvanlı-Özen. D. ve Aktan, T. (2010). Bağlanma ve Zorbalık Siteminde Yer Alma: Başa Çıkma Stratejilerinin Aracı Rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*, 25(65), 101-103.

Sonderlund, A. L., O'Brien, K., Kremer, P., Rowland, B., De Groot, F., Staiger, P. ve Miller, P. G. (2014). The Association Between Sports Participation, Alcohol Use And Aggression And Violence: A Systematic Review. *Journal Of Science And Medicine In Sport*, 17(1), 2-7.

Tetik, S. (2019). *Edirne Merkezinde Lise Öğrencilerinde Siber Zorbalık ve İlgili Faktörlerin Değerlendirilmesi*. Uzmanlık Tezi, Trakya Üniversitesi Tıp Fakültesi, Edirne.

Thornberg, R. (2010). School Children's Social Representations On Bullying Causes, *Psychology In The Schools*, 47(4), 311-327.

- Totan, T. ve Yöndem, Z. D. (2007). Ergenlerde Zorbalığın Anne Baba ve Akran İlişkileri Açısından İncelenmesi. *Ege Eğitim Dergisi*, 8(2), 53-68.
- Tural-Hesapçioğlu, S., Yeşilova-Meraler, H. ve Ercan, F. (2018). Okullardaki Akran Zorbalığının Ergenlerde Depresif Belirtiler, Benlik Saygısı ve Özkıyım Düşüncesi İle İlişkisi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 19(2), 210-216.
- Türk, B. ve Şenyuva, G. (2021). Şiddet Sarmalı İçinden Siber Zorbalık: Bir Gözden Geçirme. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, (10), 462-479.
- Türküm-Çetinler, N. (2021). *Ortaokul Öğrencilerinin Okulda Akran Zorbalığına Başvurma ve Zorbalık Görme Düzeyleri (Çanakkale İli Örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Çanakkale.
- Uzun, K. (2021). *Değişen Dünya ve Sosyal Yapı: Akran Zorbalığının Fark Edilmesi ve Yapılması Gerekenler*. https://www.researchgate.net/publication/354294829_Degisen_Dunya_ve_Sosyal_Yapi_Akran_Zorbaliginin_Fark_Edilmesi_ve_Yapilmasi_Gerekenler Erişim Tarihi: 15.11.2021.
- Varhan, Ş. (2016). *Orta Öğretim Düzeyindeki Tek Ebeveynli Sporcu Öğrencilerin 12 Haftalık Sportif Etkinliklerinin Saldırganlık ve Şiddet Eğilimi Düzeylerine Etkilerinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kütahya.
- Woods, S. ve Wolke, D. (2003). Does The Content Of Anti-Bullying Policies Inform Us About The Prevalence Of Direct And Relational Bullying Behaviour İn Primary Schools?. *Educational Psychology*, 23(4), 381-401.
- Yamak, B., İmamoğlu, O., Eliöz, M., Çebi, M. ve İslamoğlu, İ. (2019). Spor Lisesi ve Spor Bilimleri Fakültesi Öğrencilerinin Öfke ve Saldırganlık Düzeylerinin Araştırılması. *Opus Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 14(20), 314-332.
- Yazgılı, E. ve Baykara, M. (2021). Siber Zorbalık Tespit Yöntemleri Potansiyel Uygulama Alanları ve Zorluklar. *Dicle Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Mühendislik Dergisi*, 12(1), 23-35.
- Yöndem, Z. D., Totan, T. ve Bolu, G. (2008). Ergenlerde Zorbalık ve Stresle Baş etme. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(35), 28-37.
- Yönet, E., Çalık, F., Yaşartürk, F. ve Çimen, K. (2016). Lise Öğrencilerinin Rekreatif Etkinliklere Katılımları İle Saldırganlık-Şiddet Eğilimlerinin İncelenmesi.

International Journal of Sport Culture and Science, 4(1), 368-382.

Yurtal, F. ve Cenkseven, F. (2006). “İlköğretim Okullarında Zorbalığın İncelenmesi”. 1. Şiddet ve Okul: Okul ve Çevresinde Çocuğa Yönelik Şiddet ve Alınabilecek Tedbirler Sempozyumu Bildiri Özetleri. İstanbul: Dumat Ofset, s. 14.

Yurttaş, A. (2010). “İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Zorbalık Eğilimleri ile Algıladıkları Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (İstanbul İli Kadıköy İlçesi Örneği)”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Zengin, S. (2016). *Bireysel, Takım Ve Raket Sporları Yapan Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin Belirlenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.

T.C.
AYDIN ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

BİLİMSEL ETİK BEYANI

“Spor Lisesinde Öğrenim Gören Öğrencilerin Zorbalık Eğilimleri Ve Zorbalık İle Baş Etmede Sporun Rolü(Aydın İli Örneği)” başlıklı Yüksek Lisans/Doktora tezindeki bütün bilgileri etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada, bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiz atıf yaptığımı bildiririm. İfade ettiklerimin aksi ortaya çıktığında ise her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ederim.

Aybüke YILDIRIM

... / ... /2022

